

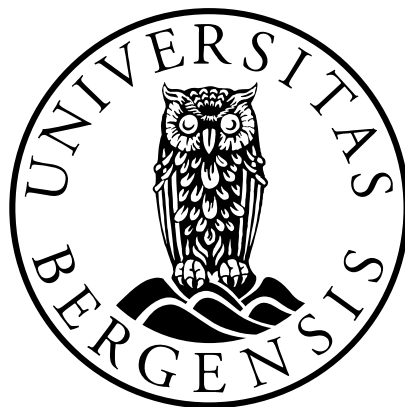
Tvangsadopsjon etter barnevernloven

§ 4-20

Vektingen av det biologiske prinsipp i
vurderingen av barnets beste

Kandidatnummer: 170

Antall ord: 14.446

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

08. juni 2020

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Aktualitet	4
1.3 Rettskilder	6
1.4 Videre fremstilling	7
2 Sentrale barnevernrettslige prinsipper.....	9
2.1 Legalitetsprinsippet	9
2.2 Det mildeste inngreps prinsipp.....	10
2.3 Det biologiske prinsipp	10
2.4 Barnets beste.....	11
2.5 Det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp.....	14
2.6 Barnets rett til medvirkning.....	15
3 Retten til familieliv.....	17
3.1 Forholdet mellom menneskerettighetene og norsk lovgivning	17
3.2 Vilkårene i EMK artikkel 8	18
4 Tvangsadopsjon til barnets beste.....	20
4.1 Tvangsadopsjon som barneverntiltak	20
4.2 Materielle vilkår for tvangsadopsjon etter barnevernloven § 4-20	22
4.2.1 Omsorgsovertakelse	22
4.2.2 Tilknytningsvurderingen i bokstav a.....	23
4.2.3 Vurderingen av om adopsjon vil være til barnets beste	24

5 EMD-praksis i saker om tvangsadopsjon	29
5.1 Strand Lobben mot Norge	29
5.1.1 Sakens faktum	29
5.1.2 Flertallets begrunnelse.....	30
5.1.3 Mindretallets dissens	34
5.2 Abdi Ibrahim mot Norge	36
5.3 Pedersen mot Norge	37
6 Hva domfellelsene innebærer for norsk barnevernpraksis	39
7 Konklusjon	45
8 Kilderegister	46

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Oppgavens tema er tvangsadopsjon som barneverntiltak etter barnevernloven¹ § 4-20. Temaet omfattes av barnevernretten. Barnevernloven regulerer offentlige myndigheters adgang til å gjøre inngrep i private borgeres familieliv. Dette området av barnevernretten er en del av den spesielle forvaltningsretten som hører til under kategorien offentlig rett. Det skilles mellom frivillig adopsjon og tvangsadopsjon. Jeg avgrensner oppgaven mot frivillig adopsjon, herunder samtykkeadopsjon, stebarnadopsjon og utenlandsadopsjon.

Adopsjon kan først vurderes når barnet² er under barnevernets omsorg. Ved tvangsadopsjon blir de biologiske foreldrene fratatt foreldreansvaret slik at fylkesnemnda kan samtykke til adopsjon mot deres vilje. Adopsjon blir brukt som barneverntiltak i tilfeller hvor dette er nødvendig for å sikre at barn som «lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får [...] hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid».³ Barnevernloven skal bidra til å gi barn som lever i vanskelige omsorgssituasjoner «gode og trygge oppvekstvilkår». Dette følger av barnevernlovens formålsbestemmelse i § 1-1.

I utgangspunktet har barn og foreldre en felles interesse i at familien som enhet består. Hvis en omsorgsovertakelse er nødvendig har de således en felles interesse i at familiebåndene ikke brytes ved adopsjon. Dette kalles det biologiske prinsipp og er utgangspunktet for vurderingen av tiltak etter barnevernloven.⁴ I noen tilfeller vil det imidlertid være bedre for barnet at familiebåndene blir brutt. Da vil det være motstrid mellom barnets og foreldrenes interesser. I saker hvor barnevernet mener at adopsjon vil være til barnets beste må det foretas en interesseavveining der barnets og foreldrenes interesse i at familiebåndene opprettholdes, det biologiske prinsipp, plasseres på den ene siden av avveiningen, og barnets interesse i en adopsjon på den andre. Oppgavens problemstilling er hvilken vekt det biologiske prinsipp skal tillegges i vurderingen av barnets beste i saker om tvangsadopsjon.

¹ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven - bvl.)

² «Barn» er personer under 18 år, jf. Bvl. § 1-3

³ Bvl. § 1-1

⁴ Lindboe (2012) s. 46 og 129

1.2 Aktualitet

Norsk barnevern har lenge vært gjenstand for kritikk nasjonalt og internasjonalt. Enkelte fagpersoner og tidligere barnevernsbarn har uttrykt at barnevernet griper inn med nødvendig hjelp for sent. Det har blitt diskutert om det biologiske prinsipp veier så tungt i barnevernets praksis at det går utover barnets beste. Samtidig mener andre at barnevernet ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til biologisk tilknytning og at det gripes for mye inn i retten til familieliv.⁵ Denne kritikken har vært spesielt sterk fra Øst-Europa. Enkeltsaker der barnevernet har overtatt omsorgen for barn av østeuropeiske foreldre bosatt i Norge har fått oppmerksomhet i media. Dette har ført til demonstrasjoner både i Norge og i utlandet og et særskilt fokus på norsk barnevern.⁶

I 2019 mottok ca. 55 000 barn hjelp fra barnevernet i Norge. Av disse var 8616 under barnevernets omsorg.⁷ Det vedtas ca. 50 adopsjoner etter barnevernloven hvert år. Tallet omfatter både frivillige adopsjoner og tvangsadopsjoner. Norge ligger her på nivå med Sverige og Finland.⁸ Den norske lovgiveren har imidlertid uttrykt et ønske om økt bruk av adopsjon som barneverntiltak i saker der det er rettslig adgang til dette. Generelle erfaringer viser at adopsjon kan være bedre for barns utvikling enn langvarige fosterhjems plasseringer.⁹

Den europeiske menneskerettsdomstolen (heretter EMD) har kommunisert 37 barnevernssaker til Norge siden 2015.¹⁰ At en sak er kommunisert til Norge innebærer at en norsk borger har klaget saken inn for domstolen og at den er sluppet inn til behandling.¹¹ Ni av sakene er i dag ferdigbehandlet og syv har resultert i domfellelse. 10. september 2019 ble

⁵ Prop. 106 L (2012-2013) Om endringer i barnevernloven s. 82

⁶ Lene Skogstrøm, «Mistillit til norsk barnevern i utlandet: - Norges anseelse kan bli rammet», *Aftenposten*, 22. februar 2019, <https://www.aftenposten.no/norge/i/9m7a11/mistillit-til-norsk-barnevern-i-utlandet-norges-anseelse-kan-bli-rammet> (lest 3. juni 2020)

⁷ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets nettsider, https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_for_barnevernet/ (lest 24.05.20)

⁸ Daniel Nygård, «Adopsjon gir bedre levekår», *Forskning.no*, 09. februar 2019, <https://forskning.no/barn-og-ungdom-partner-universitetet-i-bergen/adopsjon-gir-bedre-levekår/1291677> (lest 24. mai 2020); Siw Ellen Jakobsen, «Det norske systemet er godt», *Forskning.no*, 05. mars 2020, <https://forskning.no/barn-og-ungdom-velferdsstat/professor-sammenliker-norsk-barnevern-med-andre-land--det-norske-systemet-er-godt/1649387> (lest 3. juni 2020)

⁹ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven s. 27-33; NOU 2012:5 Om bedre beskyttelse av barns utvikling Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet s. 86

¹⁰ Barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad, «Redegjørelse for Stortinget om situasjonen i barnevernet», *Regjeringen.no*, 26. mai 2020, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/redegjorelse-for-stortinget-om-situasjonen-i-barnevernet/id2704012/> (lest 3. juni 2020)

¹¹ Kjetil Kolsrud, «EMD dumper 16 saker på Norge samtidig», *Rettt24*, 10. Juli 2019 <https://rett24.no/articles/emd-dumper-16-saker-pa-norge-samtidig> (lest 3. juni 2020)

Norge dømt i EMD sitt storkammer i adopsjonssaken Strand Lobben mot Norge.¹² Dommen er rettskraftig. Dette er første gang siden Johansen-dommen fra 1996¹³ at Norge er dømt for konvensjonsbrudd i en sak om tvangsadopsjon. Kun saker som tar opp vesentlige spørsmål om hvordan EMK skal tolkes blir behandlet i storkammer av 17 dommere.¹⁴ Kjernen i Strand Lobben mot Norge er vektingen av det biologiske prinsipp i vurderingen av barnets beste. Etter Strand Lobben-avgjørelsen har EMD dømt Norge i to andre adopsjonssaker: Abdi Ibrahim mot Norge og Pedersen mot Norge.¹⁵ Disse dommene bygger i stor grad på de generelle prinsippene fra Strand Lobben-avgjørelsen, men er ikke rettskraftige.

De resterende dommene mot Norge har omhandlet omsorgsovertakelse og samvær. Temaene henger nært sammen da både samvær, tilbakeføring - oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse - og adopsjon vurderes etter omsorgsovertakelse. På grunn av oppgavens omfang og ordgrense avgrensers jeg likevel mot en analyse av dommene som kun omhandler omsorgsovertakelse og samvær. Jeg avgrensers også mot en nærmere beskrivelse av reglene for samvær og for oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.

Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen¹⁶ (heretter EMK) skal til enhver tid tolkes i lys av «present-day conditions».¹⁷ Dette innebærer at tolkningen av konvensjonen utvikles i tråd med nye holdninger og standarder i samfunnet. Norsk rett er dynamisk og Norge ligger langt fremme når det kommer til å styrke barnets rettslige stilling. Samtidig er Norge en rettsstat. Rettssikkerhet for alle borgere og sikring av menneskerettighetene er viktig i det norske rettssystemet. Det er derfor aktuelt å undersøke hvorfor EMD mener at norsk barnevernpraksis i flere saker har krenket EMK samt hvilken betydning domfellelsene vil ha for norsk barnevernpraksis videre.

¹² *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 (Strand Lobben mot Norge)

¹³ *Johansen v. Norway* (J) no. 17383/90, [7. august 1996] (Johansen mot Norge)

¹⁴ Søvig (2019); EMK artikkel 45

¹⁵ *Abdi Ibrahim v. Norway* (J) no. 15379/16 [17. desember 2019] (Abdi Ibrahim mot Norge); *Pedersen and others v. Norway* (J) no. 39710/15 [10. mars 2020] (Pedersen mot Norge)

¹⁶ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. november 1950. (Den europeiske menneskerettskonvensjon - EMK)

¹⁷ *Tyrer v. United Kingdom* (J) no. 5856/72, [25. april 1978], avsnitt 31

1.3 Rettskilder

I barnevernretten er lov den mest tungtveiende rettskilden. Dette følger av legalitetsprinsippet. Jeg kommer til å anvende relevante bestemmelser i Grunnloven¹⁸, barnevernloven, barnelova¹⁹, adopsjonsloven²⁰, menneskerettsloven²¹ og domstolloven²². EMK ble inkorporert i norsk lovgivning gjennom menneskerettsloven. Ved en endring av den samme loven ble barnekonvensjonen²³ (heretter BK) en del av norsk rett i 2003.²⁴ Det fremgår av menneskerettsloven § 3 at bestemmelsene i EMK og BK ved motstrid skal gå foran annen norsk lovgivning. Adopsjon som barneverntiltak kan derfor bare vedtas innenfor rammen av disse konvensjonene.²⁵ EMK og BK er følgelig sentrale rettskilder for min problemstilling.

Høyesterettspraksis er også en rettskilde med stor tyngde. Høyesterett er den øverste domstolen i Norge.²⁶ Den behandler anker fra underinstansene og har myndighet til å fastsette rettens innhold. På denne måten bidrar Høyesterett til rettsenhet og rettsavklaring.²⁷

Høyesterett har ved flere anledninger behandlet saker om tvangsadopsjon. Nylig ble tre barnevernssaker, herunder en sak om tvangsadopsjon, behandlet i Høyesteretts storkammer med 11 dommere. Kun saker av «særlig viktighet» behandles i storkammeret.²⁸

Høyesterettspraksis er en sentral rettskilde for besvarelsen av min problemstilling.

EMD er den endelige fortolker av EMK. EMK inneholder bestemmelser som gir borgere som mener seg utsatt for menneskerettighetsbrudd adgang til å stevne den ansvarlige stat.²⁹ EMD kan ta saken inn til behandling for å vurdere om avgjørelsen på nasjonalt nivå er i overensstemmelse med EMK.³⁰ Dette forutsetter at vilkårene i den relevante artikkelen i konvensjonen er oppfylt. Avgjørelser fra EMD er juridisk bindende for stater som har sluttet

¹⁸ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven - Grl.)

¹⁹ Lov 08. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova - bl.)

²⁰ Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven)

²¹ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

²² Lov 13. august 1915 nr. 5, om domstolene (domstolloven)

²³ Convention on the Rights of the Child, 20. november 1989. (FNs konvensjon om barnets rettigheter – barnekonvensjonen - BK)

²⁴ Menneskerettsloven § 2; Lindboe (2012) s. 241

²⁵ Menneskerettsloven § 3; Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 204, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

²⁶ Grl. § 88

²⁷ Monsen (2012) s. 38

²⁸ Domstolloven § 5 fjerde ledd

²⁹ Lindboe (2012) s. 241

³⁰ Norges institusjon for menneskerettigheter sine nettsider. <https://www.nhri.no/menneskerettighetene/den-europeiske-menneskerettighetsdomstolen/> (lest 25.05.20)

seg til EMK og Europarådets ministerkomité overvåker statenes oppfølging av dommene.³¹ Ved inkorporeringen av EMK valgte Norge således å la seg korrigere av EMD.³² Det er derfor av betydning for norsk rett hvordan EMD tolker EMK og begrunner sine dommer mot Norge. Jeg vier et av oppgavens kapitler til analyse av EMD-dommene mot Norge omhandlende tvangsadopsjon.

Jeg kommer også til å benytte lovforarbeider, juridisk teori og reelle hensyn i argumentasjonen da dette også er legitime rettskilder. Reelle hensyn er godhetsvurderinger som kan gi oss veiledning i hva som er hensiktsmessig eller rettferdig når de mer tungtveiende rettskildene ikke gir et klart svar på et rettsspørsmål.³³ Barnets beste er både et prinsipp og et hensyn.

1.4 Videre fremstilling

Jeg vil begynne med å presentere sentrale barnevernrettslige prinsipper (kapittel 2). Så skal jeg gjøre rede for forholdet mellom menneskerettighetene og norsk rett samt for vilkårene i EMK artikkel 8 annet ledd. Disse vilkårene må være oppfylt for at et inngrep i familielivet, for eksempel i form av tvangsadopsjon, skal være legitimt (kapittel 3). Videre vil jeg presentere de materielle vilkårene for tvangsadopsjon i barnevernloven og forklare hva tiltaket innebærer for de involverte. Jeg kommer til å analysere vilkåret «barnets beste» i barnevernloven § 4-20 tredje ledd bokstav b for å finne relevante momenter for vurderingen av om adopsjon vil være til barnets beste. I denne forbindelse kommer jeg også til å ta stilling til hvor tungtveiende argumenter som kreves for å kunne fravike det biologiske prinsipp og gi samtykke til adopsjon før domfellelsene i EMD (kapittel 4). Oppgaven avgrenses mot en behandling av saksbehandlingsreglene i barnevernssaker da dette ville blitt for omfattende innenfor oppgavens ordgrense.

I kapittel 5 skal jeg analysere dommene fra EMD omhandlende tvangsadopsjon. Jeg ønsker å finne ut hvorfor Norge i disse sakene ble dømt for å ha krenket retten til familieliv. I denne forbindelse kommer jeg til å presentere EMD sine retningslinjer for vurderingen av vilkåret

³¹ Ibid.

³² Lene Skogstrøm, «Regjeringen vil anke to norske barnevernssaker inn for storkammeret i Den europeiske menneskerettsdomstol», 25. mai 2020, <https://www.aftenposten.no/norge/i/vQMXvp/regjeringen-vil-anke-to-norske-barnevernssaker-inn-for-storkammeret-i-den-europeiske-menneskerettsdomstol> (lest 3. juni 2020)

³³ Monsen (2012) s. 47; Lindboe (2012) s. 44

«nødvendig i et demokratisk samfunn» i EMK artikkel 8 annet ledd da det er dette som er vurderingstemaet i dommene. Domfellelsene i EMD har ført til et behov for avklaring av rettstilstanden for tvangsadopsjon. I kapittel 6 kommer jeg derfor til å diskutere eventuelle endringer som må skje i norsk barnevernpraksis for at denne skal være i overensstemmelse med EMK, og se på positive og negative sider ved slike endringer. Her er de nye avgjørelsene fra Høyesteretts storkammer sentrale da disse er avsagt i etterkant av domfellelsene i den hensikt å finne ut om den norske rettstilstanden samsvarer med EMK, BK og Grunnloven (kapittel 6). Til slutt skal jeg konkludere på hvilken vekt det biologiske prinsipp skal tillegges i vurderingen av barnets beste etter gjeldende rett (kapittel 7).

2 Sentrale barnevernrettslige prinsipper

2.1 Legalitetsprinsippet

I Norge ligger foreldreansvaret og den daglige omsorgen for barn i utgangspunktet hos barnets biologiske foreldre.³⁴ Barnevernet er et offentlig hjelpeapparat og kontrollorgan som bistår familier som har behov for hjelp med omsorgsutøvelsen.³⁵ Hjelp fra barnevernet kan gis som frivillige tiltak eller under tvang. Det er barnevernet som undersøker forholdene i hjemmet og eventuelt legger frem forslag om iverksettelse av tvangstiltak for en fylkesnemnd.³⁶ Tiltakene som kan besluttes iverksatt er plassert i barnevernloven kapittel 4. Fylkesnemndene er uavhengige forvaltningsorganer som har kompetanse til å treffe vedtak om tvangstiltak i barnevernssaker. Slike vedtak kan overprøves av domstolene.³⁷

For at en fylkesnemnd skal kunne beslutte å gjøre inngrep i en familie, og dermed i familiemedlemmenes rett til familieliv, må det finnes hjemmel for inngrepet i en lovbestemmelse. Har ikke inngrepet hjemmel i lov er det ikke legitimt, og et eventuelt vedtak vil således være ugyldig. I norsk rett må alle inngrep staten gjør i borgernes rettsstilling ha lovhjemmel. Dette kalles legalitetsprinsippet. Begrunnelsen for kravet om lovhjemmel er at borgerne skal gis mulighet til å forutberegne sin rettsstilling og kunne etterprøve legaliteten av inngrep de blir utsatt for.³⁸ Legalitetsprinsippet er forankret i Grunnloven § 113 på forvaltningsrettens område og er en begrensning i myndighetenes adgang til å gripe inn i familier. I tillegg er legalitetsprinsippet et tolkningsprinsipp i barnevernssaker. Dette innebærer at man skal være varsom med å tolke en lovhjemmel for inngrep utvidende til å passe på forhold som ikke er direkte omfattet av bestemmelsen.³⁹

³⁴ Bl. § 30

³⁵ Lindboe (2012) s. 23-24

³⁶ Bvl. § 4-3

³⁷ Lindboe (2012) s. 188; Regjeringens nettsider <https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/etater-og-virksomheter-under-barne-og-likestillingsdepartementet/fylkesnemndene-for-sosiale-saker/id418110/> (lest 24.05.20)

³⁸ Lindboe (2012) s. 44

³⁹ Lindboe (2012) s. 45

2.2 Det mildeste inngreps prinsipp

Hvis det er nødvendig å gripe inn i en familie skal barnevernet velge lovens mildeste tiltak som er tilstrekkelig for å oppnå det som er formålet med inngrepet. Dette kalles det mildeste inngreps prinsipp. Er det grunnlag for å iverksette et tiltak, skal barnevernet vurdere om barnet kan gis tilstrekkelig hjelp og beskyttelse ved bruk av et mindre inngripende tiltak.⁴⁰ Det mildeste inngreps prinsipp er ikke uttrykkelig nedfelt i lov, men barnevernloven kapittel 4 er i stor grad bygget på prinsippet. De ulike kategoriene av tiltak som kan besluttes iverksatt er i dette kapitlet plassert fra minst til mest inngripende.⁴¹ Barnevernloven § 4-12 annet ledd gir også uttrykk for prinsippet ved følgende formulering: «Et slikt vedtak [omsorgsovertakelse] kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11». Som et utgangspunkt skal barnevernet altså forsøke å avhjelpe mindre gode omsorgssituasjoner i hjemmet. Prinsippet kommer også forutsetningsvis til uttrykk i barnevernloven §§ 4-3 annet ledd og 4-4 sjette ledd.

2.3 Det biologiske prinsipp

Det eksisterer en grunnholdning om at det har egenverdi for barn å få vokse opp hos sine biologiske foreldre, selv om det er enkelte mangler ved omsorgen foreldrene gir barnet. Dette kalles det biologiske prinsipp.⁴² Utgangspunktet for vurderingen av adopsjonsspørsmålet er derfor at det er til barnets beste at familiebandene mellom barnet og de biologiske foreldrene ikke brytes. I tilfeller hvor det har vært nødvendig å flytte barnet ut av hjemmet skal barnevernet arbeide for å muliggjøre tilbakeføring til de biologiske foreldrene. Når tilbakeføring er utelukket skal barnevernet etterstrebe og legge til rette for at kontakten mellom barnet og foreldrene opprettholdes. Barn og foreldre har i utgangspunktet rett til samvær med hverandre etter omsorgsovertakelse, men fylkesnemnda kan begrense samværet «av hensyn til barnet».⁴³ Etter EMK artikkel 8 har barnet og de biologiske foreldrene en vernet interesse i at kontakten opprettholdes.⁴⁴

⁴⁰ Lindboe (2012) s. 24

⁴¹ Lindboe (2012) s. 23-24

⁴² Lindboe (2012) s. 46 og 129

⁴³ Bvl. § 4-19

⁴⁴ Lindboe (2012) s. 48

Det biologiske prinsipp er ikke uttrykkelig nedfelt i lov, men er et utgangspunkt som ligger som en underliggende forutsetning for tiltakene i barnevernloven. Dette ser vi for eksempel ved at vilkårene for å kunne flytte barn ut av hjemmet er strenge.⁴⁵ I tillegg fremkommer prinsippet av barnevernlovens forarbeider ved følgende uttalelse: «komiteen vil også understreke intensjonen i barnevernloven om at hjelp primært skal gis i hjemmet, og at flytting skal være det alternativ man vurderer når hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig».⁴⁶

Formuleringen «fortrinnsvis i egen familie» i Grunnlovens § 104 tredje ledd gir uttrykk for at barnevernet så langt det lar seg gjøre skal forsøke å avhjelpe vanskelige omsorgssituasjoner i hjemmet. Menneskerettighetsutvalget understreket imidlertid ved denne tilføyelsen i Grunnloven at formuleringen skal leses i sammenheng med prinsippet om barnets beste og barnets medbestemmelsesrett, og ikke forstås slik at foreldrenes rettigheter går foran hensynet til barnets beste.⁴⁷

Etter barnevernloven § 4-21 skal fylkesnemnda «oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg». Dette gir uttrykk for utgangspunktet om at omsorgsovertakelse er et midlertidig tiltak og at familiegjenforening anses å være det beste for barnet. Dersom de biologiske foreldrene har gjenvunnet evnen til å gi forsvarlig omsorg har de etter § 4-21 rett til å få barnet tilbakeført med mindre dette vil føre til alvorlige problemer for barnet.

2.4 Barnets beste

Barnets beste er et grunnleggende prinsipp i norsk barnevernrett. Prinsippet kan alene begrunne tilsidesettelse av- eller innskrenkninger i det biologiske prinsipp.⁴⁸ Når fylkesnemnda skal ta stilling til om det skal iverksettes tiltak etter barnevernloven må det foretas en «helhetlig og skjønnsmessig vurdering av hva som vil være til barnets beste i det enkelte og konkrete tilfellet».⁴⁹ Hva som er den beste løsningen for barnet vil variere fra sak

⁴⁵ Lindboe (2012) s. 23-24

⁴⁶ Innst. O. nr. 80 (1991-1992) Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven) pkt. 3.4

⁴⁷ Anine Kierulf, Norsk Lovkommentar: Grunnloven, note 239K, Rettsdata.no (lest 24.5.20)

⁴⁸ Lindboe (2012) s. 50

⁴⁹ Bvl. § 4-1; Prop. 106 L (2012-2013) Om endringer i barnevernloven s. 82

til sak. Synet på hva som er barnets beste kan også utvikle seg over tid. Forskning, erfaringer og kultur påvirker det rådende skjønn om hva som er barnets beste.⁵⁰

FNs barnekomité har bestemt at barnets beste skal være et av fire grunnprinsipper i BK. Prinsippene utgjør konvensjonens kjerneverdier.⁵¹ BK artikkel 3 nr. 1 sier at «ved alle handlinger som berører barn [...] skal barnets beste være et grunnleggende hensyn» (norsk oversettelse). FNs barnekomité kontrollerer at alle land som har skrevet under på BK følger opp konvensjonen.⁵² Komiteen har kommet med en tolkningstekst knyttet til BK artikkel 3 nr. 1 om barnets beste som er ment å veilede rettsanvendere i tolkningen av artikkelen.⁵³ Kommentaren uttrykker at innholdet i begrepet barnets beste «bør justeres og defineres på individuell basis, i henhold til den spesifikke situasjonen til barnet eller barna det gjelder, tatt i betraktning deres personlige kontekst, situasjon og behov».⁵⁴ Også her fremkommer det at hva som er barnets beste vil kunne variere og må vurderes konkret. På grunn av adopsjonstiltakets alvorlighetsgrad har BK en egen bestemmelse i artikkel 21 som skal sikre at adopsjon kun iverksettes når det vil være til barnets beste. Ingenting annet skal kunne begrunne adopsjon. Artikkelen sier at «barnets beste skal være det overordnede hensynet» (norsk oversettelse). Formuleringen innebærer at barnets beste skal være «den bestemmende faktoren i en beslutning om adopsjon» og ikke bare et av flere grunnleggende hensyn.⁵⁵

Barn har de samme menneskerettighetene som voksne, men fordi barn er sårbare, har særlige behov og er i en spesiell avhengighetsstilling, var det nødvendig å inkludere en egen bestemmelse til vern om barns rettigheter i Grunnloven da kapittel «E. Menneskerettigheter» ble til i 2014.⁵⁶ Nasjonalt er prinsippet om barnets beste derfor forankret i Grunnloven § 104 annet ledd: «Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». Ordlyden i grunnlovsbestemmelsen er basert på BK artikkel 3 nr. 1. Bestemmelsen skal være en tolkningsfaktor i saker som gjelder barn samt fungere som en begrensning for lovgiver.⁵⁷

⁵⁰ Prop. 106 L (2012-2013) Om endringer i barnevernloven, s. 82

⁵¹ Høstmølingen (2016) s. 51

⁵² Barneombudets nettsider. <https://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/fns-barnekomite/> (lest 24.05.20)

⁵³ Generell kommentar nr. 14 (2013)

⁵⁴ Generell kommentar nr. 14 (2013) avsnitt 32

⁵⁵ Generell kommentar nr. 14 (2013) avsnitt 38

⁵⁶ Innst. 186 S (2013-2014), Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag pkt. 2.1.10

⁵⁷ Anine Kierulf, Norsk Lovkommentar: Grunnloven, note 239B, Rettsdata.no (lest 24.5.20)

Barnets beste er også lovfestet i barnevernloven § 4-1. Dette er en faneparagraf til lovens kapittel fire. Bestemmelsen lyder som følger: «Ved anvendelsen av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.» Fylkesnemnda kan ikke beslutte iverksettelse av tiltak etter loven når dette ikke er til barnets beste.⁵⁸ I forarbeidene til endringsloven av 2013 uttaler departementet at «barnets grunnleggende behov for beskyttelse og omsorg skal vektlegges framfor foreldrenes rettigheter».⁵⁹ Dette innebærer at barnets interesser skal prioriteres over foreldrenes ved en interessekonflikt.

Fordi adopsjon er et stort inngrep også ovenfor barnet er barnets beste formulert som et eget vilkår i barnevernloven § 4-20. Prinsippet er i tillegg forankret i adopsjonsloven § 4: «Barnets beste skal være det overordnede hensynet ved adopsjon. En søknad om adopsjon og om forhåndssamtykke til å adoptere kan bare innvilges når det er klart sannsynlig at adopsjonen vil bli til barnets beste.» I forarbeidene til adopsjonsloven blir det forklart at adopsjonsmyndighetene må gjøre en fremtidsvurdering av omsorgssituasjonen barnet vil få ved en adopsjon, og at formuleringen «klart sannsynlig» innebærer et krav til kvalifisert sannsynlighetsovervekt for prognosene som legges til grunn for adopsjonsvedtaket.⁶⁰ Det må være klart sannsynlig at omsorgssituasjonen vil bli bedre for barnet etter adopsjonen enn om barnet fortsetter som fosterbarn.

I forarbeidene til adopsjonsloven står det videre at formuleringen «det overordnede hensynet» benyttes for å vise at barnets interesser skal være avgjørende. Det uttales at «adopsjon er særpreget ved at selve instituttet er gitt for å sikre barns oppvekstvilkår. Hensynet til barnet er derfor ikke bare et viktig hensyn, men selve bærebjelken».⁶¹ Formuleringene «avgjørende», «overordnede» og «grunnleggende» sier oss at barnets beste i utgangspunktet skal tillegges større vekt i barnevernssaker enn i andre saker som omhandler barn. I barnevernssaker skal barnets beste være avgjørende.

⁵⁸ Julia Köler-Olsen, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 90, Rettsdata.no (lest 24.5.20)

⁵⁹ Prop. 106 L (2012-2013) Om endringer i barnevernloven s. 82

⁶⁰ Asbjørn Strandbakken, Norsk Lovkommentar: Adopsjonsloven, note 7, Rettsdata.no (lest 25.05.20); Prop. 88 L (2016-2017) Lov om adopsjon

⁶¹ Prop. 88 L (2016-2017) Lov om adopsjon pkt. 6.3.5.1

2.5 Det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp

I 2012 ble det oppnevnt et ekspertutvalg ledet av barnepsykolog Magne Raundalen. Utvalget skulle skrive en rapport om det biologiske prinsipp i barnevernet. Dette resulterte i NOU 2012: 5. Raundalen-utvalget la frem et forslag om å innføre et nytt prinsipp i norsk barnevernrett: det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp. En av ekspertene i utvalget, Willy Tore Mørch, har uttalt at «hensikten med dette forslaget er at færre barn skal leve over lengre tid i omsorgssituasjoner som er skadelige for dem». ⁶² Det ble vist til forskningsresultater på at tidlig relasjonsbygging og samspill mellom barnet og dets omsorgspersoner er avgjørende for barnets utvikling. Ved beslutninger som tas etter omsorgsovertakelse ønsket Raundalen-utvalget at fokuset skulle være å gi barnet utviklingsstøttende omsorg. Det nye tilknytningsprinsippet ville dermed måtte få forrang fremfor det biologiske prinsipp i saker der barnet har svak tilknytning til sine biologiske foreldre og en tilbakeføring ville være til hinder for barnets utvikling. ⁶³

Barne- og likestillingsdepartementet opprettholdt forslaget i sin proposisjon og begrunnet dette på følgende måte: «en for stor vekting av det biologiske prinsipp kan føre til at barnet vokser opp under ugunstige omsorgsbetingelser dersom tilknytningen og relasjonen mellom barnet og omsorgspersonene er svak». Departementet foreslo deretter at tilknytningsprinsippet skulle inngå som et av fire prinsipper for barnets beste-vurderingen. ⁶⁴ Også i Innst. 395 L (2012-2013) var alle partier med unntak av ett enige om at prinsippet burde innføres. Det ble uttalt at prinsippet ville være like viktig etter omsorgsovertakelsen som i forkant av denne. Dette ville medføre et større fokus på at barn også i tiden etter en omsorgsovertakelse skal ha stabilitet i livet, trygghet og tilknytning til omsorgspersonene. ⁶⁵

Barnevernlovutvalget kom med et forslag til ny barnevernlov 29. september 2016. ⁶⁶ Utvalget skulle i denne forbindelse vurdere reguleringen av faglige prinsipper, blant annet basert på Raundalen-utvalgets forslag. Det ble foreslått at syv relevante momenter for barnets beste-

⁶² Line Sveen, «Ekspertutvalg foreslår nytt prinsipp i barnevernet», 06. februar 2012, *UiT.no*, https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=287162 (lest 3. juni 2020)

⁶³ NOU 2012: 5 Om bedre beskyttelse av barns utvikling Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet s. 86

⁶⁴ Prop. 106 L (2012-2013) Om endringer i barnevernloven s. 82

⁶⁵ Innst. 395 L (2012-2013) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i barnevernloven s. 30

⁶⁶ NOU 2016: 16 Ny barnevernlov Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

vurderingen skulle fremheves i lovteksten i § 4-1, og forklart at disse momentene var ment å gjenspeile FNs barnekomité's generelle kommentar nr. 14.⁶⁷ Barnets tilknytning til omsorgspersonene ble ikke nevnt som et eget moment, men kan for eksempel tolkes inn under momentet «oppretholdelse av viktige relasjoner».⁶⁸ Barnets tilknytning til omsorgspersonene har således betydning ved vurderingen av hva som er barnets beste, men lovutvalget forklarte i NOU 2016: 16 at det skal foretas en konkret vurdering av barnets beste i hver enkelt sak og at ingen momenter skal ha forrang fremfor andre.

2.6 Barnets rett til medvirkning

Barnets egen mening skal inngå i vurderingen av hva som er barnets beste. Barn har rett til å uttale seg og til å bli hørt når det skal tas beslutninger i saker som gjelder dem selv. Denne rettigheten innebærer en plikt for offentlige myndigheter til å lytte til barnets mening. Det kan ikke tas beslutning i saken før barnet er blitt hørt. Barnet har derimot ingen plikt til å uttale seg hvis det ikke vil.⁶⁹

At barnet får medvirke er viktig av flere grunner. Barnet kjenner sin egen livssituasjon bedre enn noen andre og kan derfor gi god veiledning i spørsmålet om en løsning vil være til barnets beste. Medvirkning vil gi barnet en følelse av kontroll over sitt eget liv. Dette er viktig for barnets trivsel og for legitimiteten av avgjørelsen.⁷⁰ Barnets mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med barnets alder og utvikling.⁷¹ Det finnes ingen nedre aldersgrense.⁷²

Barnets rett til deltakelse og medbestemmelse er et av fire grunnleggende prinsipper i BK⁷³ og er forankret i konvensjonens artikkel 12. Prinsippet er også lovfestet i Grunnloven § 104 første ledd og i barnevernloven § 1-6. I barnevernloven §§ 1-6 og 6-3 er ordlyden at barn under syv år må være i stand til å danne seg egne synspunkter for at uttalelsesretten og myndighetenes plikt skal gjelde. For barn over 7 år gjelder dette uansett. Det samme fremgår av adopsjonsloven § 9 for saker om adopsjon. Barnet skal i alle tilfeller gis informasjon og

⁶⁷ NOU 2016: 16 Ny barnevernlov Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 54

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Anine Kierulf, Norsk Lovkommentar: Grunnloven, note 239B, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

⁷⁰ Prop.106 L (2012-2013) Om endringer i barnevernloven pkt. 18.4.1

⁷¹ Anine Kierulf, Norsk Lovkommentar: Grunnloven, note 239B, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

⁷² Anine Kierulf, Norsk lovkommentar: Grunnloven, note 239G, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

⁷³ Njål Høstmælingen og Petter F. Wille, Norsk Lovkommentar: Menneskerettsloven, note 12, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

tilpasset veiledning før det uttaler seg. I adopsjonsloven § 9 annet ledd står det at barn som har fylt 12 år selv må gi samtykke til adopsjon.

3 Retten til familieliv

3.1 Forholdet mellom menneskerettighetene og norsk lovgivning

Norsk barnevernrett omfatter flere grunnleggende menneskerettigheter. Det biologiske prinsipp henger for eksempel nært sammen med retten til familieliv. Barn og foreldre har rett til respekt for sitt familieliv - en rett til å få være sammen uten innblanding fra myndighetene.⁷⁴ Retten til familieliv utgjør en av menneskerettighetene i EMK og har hjemmel i konvensjonens artikkel 8 samt i Grunnloven § 102.

Barnets rett til familieliv er også beskyttet av BK. Konvensjonens artikkel 9 nr. 1 gir barn rett til å vokse opp sammen med sine biologiske foreldre med mindre noe annet er «nødvendig av hensyn til barnets beste». I tilfeller hvor det har vært nødvendig å flytte barnet ut av hjemmet har barnet rett til å ha regelmessig kontakt med sine biologiske foreldre så fremt «dette [ikke] er i strid med barnets beste».⁷⁵ Videre har barn etter artikkel 7 «så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem». Artikkel 16 stadfester barnets rett til å slippe vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv og i sin familie. Samtidig har barn etter artikkel 19 nr. 1 en rett til beskyttelse mot mishandling og vold mens det er under foreldrenes omsorg, og etter artikkel 20 rett til beskyttelse og bistand fra staten dersom familiemiljøet gjør at barnet ikke kan bli værende i hjemmet.

Norske myndigheter har etter Grunnloven § 92 en plikt til å sikre menneskerettighetene i Grunnloven, EMK og BK. Dette innebærer for det første en plikt til å sikre både barnets og foreldrenes rett til familieliv.⁷⁶ Et inngrep i familien i form av tvangstiltak kan ikke iverksettes uten at vilkårene i EMK artikkel 8 annet ledd er oppfylt. Kun da er inngrepet legitimt. Norske myndigheter har etter EMK artikkel 8 også en plikt til å sikre barnets rett til privatliv. Dette er en positiv handleplikt som innebærer at myndighetene, ved å unnlate å gripe inn i familier der barn har behov for beskyttelse, bryter sin plikt til å sikre

⁷⁴ Erik Møse og Jørgen Aall t.o.m. 2005, Ragnar Nordeide f.o.m. 2006, Eirik Bjørge f.o.m. 2015, Norsk Lovkommentar: EMK, note 70, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

⁷⁵ BK art. 9 nr. 3

⁷⁶ EMK art. 8

menneskerettighetene.⁷⁷ Barns rett til hjelp fra barnevernet ble lovfestet i barnevernloven § 1-5 da loven i 2018 ble gjort til en rettighetslov for barn. Lovfestingen skulle tydeliggjøre barns rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse etter BK og Grunnloven.⁷⁸ I tilfeller hvor man ikke samtidig kan sikre retten til familieliv og retten til forsvarlig omsorg må det gjøres inngrep i retten til familieliv.

3.2 Vilkårene i EMK artikkel 8

EMK artikkel 8 lyder som følger:

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv, og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.

Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden og kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

Det er klart at en tvangsadopsjon utgjør et inngrep i familielivet etter artikkel 8 første ledd, men det er ikke dermed gitt at inngrepet er en krenkelse av EMK. For at et inngrep i familielivet skal være legitimt må vilkårene i artikkel 8 annet ledd være oppfylt. Disse vilkårene skal beskytte barnets- og foreldrenes rett til familieliv.

Inngrepet må for det første være «i samsvar med loven». Dette henviser til legalitetsprinsippet og innebærer at det må eksistere en hjemmel som er tilstrekkelig klar slik at den sikrer forutberegnelighet og hindrer vilkårlighet.⁷⁹ For adopsjon betyr dette at vilkårene i barnevernloven § 4-20 må være oppfylt. Inngrepet må også ha et legitimt formål, nemlig å beskytte barnets «helse», «rettigheter» eller «friheter».⁸⁰ Å skulle sikre at barnet får nødvendig beskyttelse er et slikt formål.

⁷⁷ Aall (2016) s. 237

⁷⁸ Julia Köler-Olsen, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 23, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

⁷⁹ Aall (2016) s. 153

⁸⁰ Aall (2016) s. 153

Endelig må inngrepet være «nødvendig i et demokratisk samfunn». EMD har flere ganger anerkjent at selv tvangsadopsjon, som er et svært inngripende tiltak, noen ganger kan være nødvendig i et demokratisk samfunn for å sikre barnets rett til beskyttelse.⁸¹ Av en naturlig språklig forståelse fremkommer det av ordlyden at det må eksistere et presserende behov for å gjøre inngrep i familien. Vilkåret «nødvendig i et demokratisk samfunn» henviser til en forholdsmessighetsvurdering. Middelet som brukes, for eksempel tvangsadopsjon, må være egnet til å oppnå det som er formålet med inngrepet. I tillegg må det være et presserende behov for bruk av middelet og det kan ikke være mulig å nå målet ved bruk av et mindre inngripende tiltak. Artikkelen oppstiller ikke noe beviskrav. Det antas derfor at det kun stilles krav til alminnelig sannsynlighetsovervekt.⁸²

⁸¹ Adopsjonen ble godkjent av EMD i *Mohamed Hasan v. Norway* (J), no. 27496/15 [26. april 2018] (Mohamed Hasan mot Norge) og i *Aune v. Norway* (J), no. 52502/07, [28. oktober 2010] (Aune mot Norge)

⁸² Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 204, 259 og 261, Rettsdata.no (lest 25.05.20); Aall (2016) s. 156 og 237

4 Tvangsadopsjon til barnets beste

4.1 Tvangsadopsjon som barneverntiltak

Barnevernloven § 4-20 regulerer fratakelse av foreldreansvaret og adopsjon som barneverntiltak. I bestemmelsens tredje ledd bokstav d henvises det til at vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven må være oppfylt. Adopsjonsloven § 10 oppstiller som vilkår for adopsjon at den eller de som har foreldreansvaret for barnet må samtykke.

Adopsjon kan altså besluttes som et frivillig tiltak ved at de biologiske foreldrene selv samtykker.⁸³ Er barnet under barnevernets omsorg kan fylkesnemnda imidlertid vedta at de biologiske foreldrene fratras foreldreansvaret for barnet i sin helhet med sikte på adopsjon.⁸⁴ Nemnda har da mulighet til å gi samtykke til adopsjon mot de biologiske foreldrenes vilje.⁸⁵

For at de som sitter med foreldreansvaret skal kunne gi samtykke til adopsjon må vilkårene i barnevernloven § 4-20 tredje ledd være oppfylt. Det må være grunn til å opprettholde omsorgsovertakelsen og sannsynlig at fosterhjems plasseringen vil vare frem til barnet blir myndig.⁸⁶ Adopsjonssøkerne må ha vært barnets fosterforeldre og vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget.⁸⁷ Er vilkårene i bokstav a, c og d oppfylt, skal det foretas en skjønnsmessig vurdering av om adopsjon vil være til barnets beste i det konkrete tilfellet.⁸⁸ At ordet «kan» blir brukt i lovteksten innebærer at fylkesnemnda, selv om alle vilkårene er oppfylt, skal bruke skjønn og etterstrebe å finne den beste løsningen for barnet i hvert enkelt tilfelle.

Vilkårene for tvangsadopsjon er strenge. Det er fordi adopsjon er det eneste tiltaket i barnevernloven som ikke er midlertidig. En adopsjon er endelig og ugjenkallelig, og derfor det mest drastiske inngrepet som kan bli gjort i barnets og foreldrenes rett til familieliv.⁸⁹ Tiltaket innebærer at de rettslige båndene mellom barnet og dets biologiske foreldre blir brutt og at familien oppløses. Fosterforeldrene blir barnets nye permanente foreldre og det skapes

⁸³ § 4-20 fjerde ledd

⁸⁴ § 4-20 første ledd

⁸⁵ § 4-20 annet ledd

⁸⁶ § 4-20 tredje ledd bokstav a; Lindboe (2012) s. 128

⁸⁷ § 4-20 tredje ledd bokstav c; Lindboe (2012) s. 128

⁸⁸ § 4-20 tredje ledd bokstav b; Lindboe (2012) s. 24 og 128

⁸⁹ Grl. § 102; EMK art. 8; BK art. 9.

en livslang tilknytning mellom barnet og adoptivforeldrene.⁹⁰ Barnet får den samme rettslige stillingen som adoptivforeldrenes eventuelle biologiske barn.⁹¹

Samtidig får de biologiske foreldrene innskrenket sine rettigheter. De har ikke lenger mulighet til å kreve vedtaket om omsorgsovertakelse opphevet etter § 4-21 som følge av gjenvunnet omsorgsevne. De mister også retten til samvær med barnet med mindre en slik samværsordning blir besluttet av retten i forbindelse med avgjørelsen av adopsjonsspørsmålet.⁹² Om samvær ikke besluttes av retten er det opp til adoptivforeldrene i kraft av foreldreansvaret å avgjøre om barnet skal ha kontakt med sin biologiske familie.⁹³

Lovgiver har som nevnt innledningsvis uttrykt et ønske om økt bruk av adopsjon som barneverntiltak i tilfeller hvor det er rettslig adgang til dette.⁹⁴ Adopsjon skal vurderes ut fra hva som er til barnets beste innenfor rammen av Grunnloven §§ 102 og 104, EMK art. 8 og BK art. 3 og 21.⁹⁵ I forarbeidene til endringsloven av 2009 vises det til viktigheten av at barn «får vokse opp under forhold som i minst mulig grad er preget av usikkerhet med hensyn til fremtiden» og det legges vekt på forskning som viser at adopsjon kan gi «tryggere og mer forutsigbare oppvekstrammer enn langvarige fosterhjems plasseringer».⁹⁶ Dette kan skyldes at de biologiske foreldrene ved adopsjon mister sin rett til å kreve barnet tilbakeført etter barnevernloven § 4-21. Terskelen for adopsjon er likevel ikke senket sammenlignet med det som er lagt til grunn i eldre rettspraksis.⁹⁷ Formålet med § 4-20 er å ivareta barnets interesser, ikke foreldrenes. I tilfeller hvor man raskt ser at en fosterhjems plassering kommer til å bli varig kan det være det beste for barnet at en adopsjon blir vedtatt tidlig.

Videre i kapitlet skal jeg først si litt om omsorgsovertakelse som vilkår for adopsjon, men jeg avgrenser mot en redegjørelse for vilkårene knyttet til omsorgsovertakelse. Så vil jeg kort behandle tilknytningsvilkåret i bokstav a fordi dette henger sammen med barnets beste-vurderingen. Til slutt kommer jeg til å analysere vilkåret «barnets beste» i bokstav b. Jeg

⁹⁰ Lindboe (2012) s. 128

⁹¹ Adopsjonsloven § 24

⁹² Bvl. § 4-20 a

⁹³ Lindboe (2012) s. 134

⁹⁴ Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 257, Rettsdata.no (lest 25.05.20); HR-2018-1720-A avsnitt 54; Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven s. 27-33; NOU 2009:21 Adopsjon - til barnets beste; NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling; NOU 2014:9 Ny adopsjonslov

⁹⁵ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46

⁹⁶ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven s. 33

⁹⁷ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 49

kommer ikke til å behandle de resterende vilkårene i tredje ledd bokstav a, c og d da dette er mindre relevant for min problemstilling.

4.2 Materielle vilkår for tvangsadopsjon etter barnevernloven § 4-20

4.2.1 Omsorgsovertakelse

For at det skal være mulig å frata de biologiske foreldrene foreldreansvaret for barnet med sikte på adopsjon, må fylkesnemnda allerede ha vedtatt omsorgsovertakelse med hjemmel i barnevernlovens § 4-12, § 4-8 annet ledd eller § 4-8 tredje ledd. En omsorgsovertakelse innebærer at barnevernet overtar den daglige omsorgen for barnet og at barnet flyttes ut av hjemmet. Tiltaket er følgelig et stort inngrep i barnets og foreldrenes rett til familieliv.⁹⁸ For at en omsorgsovertakelse skal være legitim og innenfor menneskerettslige rammer må den som nevnt i kapittel 3 ha hjemmel i lov og et anerkjent legitimt formål, for eksempel å sikre barnet en god omsorgssituasjon.⁹⁹ Omsorgsovertakelsen må i tillegg være nødvendig og forholdsmessig.

Omsorgsovertakelse og fratakelse av foreldreansvaret kan vedtas med kort tids mellomrom. Lovteksten stiller ikke krav til tidsrom av en viss lengde mellom de to vedtakene, men det stilles strengere krav til fratakelse av foreldreansvaret. Tidligere var det vanlig at man traff vedtakene samtidig. Det var to grunner til dette. I saker der barna var små ønsket man raskt å tilrettelegge for adopsjon. En annen grunn var at man ønsket å skape forutsigbarhet for fosterforeldrene.¹⁰⁰ Dette har man gått bort fra. Nyere rettspraksis viser at det kun er barnets interesser som kan begrunne fratakelse av foreldreansvaret.¹⁰¹

En omsorgsovertakelse skal i utgangspunktet være en midlertidig løsning og siktemålet er gjenforening med biologiske foreldre. Dette følger av langvarig praksis i EMD, av Høyesterettspraksis og av barnevernloven.¹⁰² Ser man tidlig at en omsorgsovertakelse er en oppvekstplassering kan fratakelse av foreldreansvaret og adopsjon vurderes. Det mildeste

⁹⁸ Grl. § 102; EMK art. 8; BK art. 9

⁹⁹ Aall (2016) s. 153; Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 204, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

¹⁰⁰ Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 259, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

¹⁰¹ Se for eksempel HR-2018-1720-A

¹⁰² Uttalt blant annet i *Mohamed Hasan v. Norway* (J), no. 27496/15; HR-2018-1720-A; oppgavens kapittel 2.3

inngreps prinsipp tilsier imidlertid at man bør vente med å frata de biologiske foreldrene foreldreansvaret for barnet til fosterforeldrene har vist seg skikket til å oppdra barnet, og de resterende vilkårene for adopsjon er oppfylt.¹⁰³

Omsorgsovertakelse er ikke et tiltak det er ønskelig å opprettholde over lang tid da det innebærer usikkerhet for barnet vedrørende fremtiden. Studier viser at tidlig adopsjon har fordeler for barnets trivsel, utvikling og tilknytning til omsorgspersonene.¹⁰⁴ Lovgiver ønsker derfor økt bruk av adopsjon som barneverntiltak tidlig i prosessen for barn som har sin primære tilknytning til fosterforeldrene og uansett vil være under barnevernets omsorg i oppveksten.

4.2.2 Tilknytningsvurderingen i bokstav a

Tredje ledd bokstav a angir to alternative vilkår. Begge legger opp til en fremtidsvurdering.¹⁰⁵ Det første alternativet er at det «må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg».¹⁰⁶ Selv om foreldrene er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg vil ikke gjenforening være aktuelt dersom «barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet».¹⁰⁷ Dette kan forstås som at barnet må ha fått en så sterk tilknytning til fosterhjemmet at tilbakeføring til biologiske foreldre vil være negativt for barnets trivsel og utvikling.

Høyesterett har uttalt at det kun stilles krav til alminnelig sannsynlighetsovervekt for dette tilknytningsvilkåret.¹⁰⁸ I vurderingen av om vilkåret er oppfylt har Høyesterett lagt vekt på at barnet har hatt en langvarig og trygg tilknytning til fosterforeldrene. Høyesterett har også lagt vekt på barnets sårbarhet og at barnet av den grunn har et særskilt behov for trygghet. En slik sårbarhet kan forsterke problemene barnet vil oppleve ved en adskillelse fra de som har vært trygge omsorgspersoner for barnet over tid. Dersom problemene vil ha en betydelig negativ konsekvens for barnets utvikling, og man antar at dette ikke vil kunne avhjelpes med hjelpetiltak fra barnevernet, vil de anses som alvorlige nok til at vilkåret er oppfylt.¹⁰⁹

¹⁰³ Lindboe (2012) s. 133

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven s. 29-30

¹⁰⁵ Ot.prp.nr. 44 (1991-92) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

¹⁰⁶ Bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav a

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 40

¹⁰⁹ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 44; Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 42

4.2.3 Vurderingen av om adopsjon vil være til barnets beste

Som nevnt innledningsvis er det biologiske prinsipp utgangspunktet for vurderingen av tiltak i norsk barnevernrett. § 4-20 tredje ledd bokstav b oppstiller derfor som et eget vilkår at «adopsjon vil være til barnets beste». Bare i disse tilfellene kan familiebandene mellom barnet og de biologiske foreldrene brytes. Lovteksten sier ingenting om hva som skal inngå i denne vurderingen. Ved vurderingen av alle tiltak etter barnevernloven skal det imidlertid legges vekt på «å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen».¹¹⁰ Det fremkommer av barnevernlovens forarbeider at «adopsjon må fremstå som et bedre alternativ for barnet enn fortsatt fosterhjemsplassing».¹¹¹ Adopsjon er kun aktuelt i tilfeller hvor tilbakeføring til biologiske foreldre på tidspunktet for avgjørelsen er utelukket og alternativet til adopsjon er en langvarig fosterhjemsplassing.

I HR-2018-1720-A ble innholdet i vilkåret «barnets beste» oppsummert av Høyesterett. Høyesterett tolker her barnevernloven i samsvar med retningslinjer fra EMD. Førstvoterende viser flere ganger tilbake til tidligere praksis fra EMD og Høyesterett for å kunne fastslå hva som må til for å kunne fravike det biologiske prinsipp og samtykke til adopsjon. Høyesterett har senere behandlet enda en adopsjonssak i HR-2019-1272-A. Her ble det imidlertid konstatert at det ikke er kommet til noe nytt rettskildemateriale som endrer rettstilstanden slik den ble oppsummert i HR-2018-1720-A. Saken i HR-2018-1720-A omhandlet spørsmålet om det skulle gis samtykke til adopsjon av en fem år gammel gutt. Gutten hadde ikke hatt kontakt eller samvær med sine biologiske foreldre siden fødselen og hadde sin primære tilknytning til fosterforeldrene.

Høyesterett viser blant annet til Mohamed Hasan mot Norge, en enstemmig og rettskraftig dom fra 2018. Her oppsummerte EMD rettssetninger som er godt etablerte i domstolens praksis. Det ble blant annet fastslått at begrunnelsen for et inngrep i familielivet må være «relevant and sufficient».¹¹² Dette er en henvisning til forholdsmessighetsvurderingen i EMK artikkel 8 annet ledd som jeg beskrev i kapittel 3.

¹¹⁰ Bvl. § 4-1 annet punktum

¹¹¹ Ot.prp.nr. 44 (1991-92) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven) merknad til § 4-20; Innst.O.nr. 80 (1991-92) Pkt. 3.4.

¹¹² HR-2018-1720-A avsnitt 46

Barnets beste er «det viktigste og mest tungtveiende hensynet ved avgjørelsen av adopsjonsspørsmålet» og skal således tillegges avgjørende vekt.¹¹³ Foreldrenes interesser skal imidlertid også ivaretas da dette følger av deres rett til familieliv.¹¹⁴ En tvangsadopsjon kan påføre foreldrene følelsesmessig smerte og er derfor sterkt inngripende overfor dem.¹¹⁵ I utgangspunktet har barn og foreldre en felles interesse i at familiebandene og kontakten dem imellom opprettholdes. Noen ganger kan det hevdes å være bedre for barnet at familiebandene brytes. Da vil det være motstrid mellom barnets og foreldrenes interesser. I tilfeller hvor barnevernet mener at adopsjon vil være til barnets beste må det foretas en interesseavveining der barnets og foreldrenes felles interesse i at familiebandene opprettholdes plasseres på den ene siden av avveiningen, og barnets interesse i en adopsjon på den andre. Foreldrenes interesser skal imidlertid «vike der avgjørende forhold på barnets hånd tilsier adopsjon, jf. Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1».¹¹⁶

For at en fylkesnemnd skal kunne gi samtykke til adopsjon mot de biologiske foreldrenes vilje, må det foreligge «exceptional circumstances» og beslutningen skal være motivert av «an overriding requirement pertaining to the child's best interests».¹¹⁷ Tiltaket kan bare iverksettes under helt spesielle omstendigheter og må da begrunnes i et sterkt behov av hensyn til barnets beste. Dette ble fastslått av EMD i saken *Aune mot Norge* og fulgt opp blant annet i *Mohamed Hasan mot Norge*. Fordi *Aune mot Norge* er den samme saken som ble avgjort av Høyesterett i Rt. 2007 s. 561 har Høyesterett lagt til grunn at formuleringen «særlig tungtveiende grunner» gir uttrykk for den samme normen som EMD beskriver.¹¹⁸ Når det skal tas stilling til hva som vil være det beste for barnet i et konkret tilfelle skal det altså vurderes om det foreligger særlig tungtveiende grunner som tilsier at det bør samtykkes til adopsjon. Høyesterett har forklart at «de forhold på barnets hånd som tilsier adopsjon, må være så sterke at hensynet til å opprettholde de biologiske bandene mellom barnet og foreldrene må vike».¹¹⁹ Det skal foreligge tungtveiende argumenter for at adopsjon vil være

¹¹³ HR-2018-1720-A avsnitt 62; Oppgavens kapittel 2.4; BK artikkel 21; bvl. § 4-1; adopsjonsloven § 4; HR-2018-1720-A avsnitt 49-52 og 62

¹¹⁴ Grl. § 102; EMK art. 8

¹¹⁵ HR-2018-1720-A avsnitt 42; Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46

¹¹⁶ HR-2018-1720-A avsnitt 42; Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46

¹¹⁷ HR-2018-1720-A avsnitt 42, 58 og 59; *Mohamed Hasan v. Norway (J)*, no. 27496/15 avsnitt 147; Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46; *Aune v. Norway (J)*, no. 52502/07 avsnitt 66

¹¹⁸ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 46

¹¹⁹ HR-2018-1720-A avsnitt 43; Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 44

bedre for barnet enn at familiebandene opprettholdes. Det strenge kravet begrunnes i at adopsjon er et særlig «inngripende og irreversibelt tiltak». ¹²⁰

Utgangspunktet er således at det skal legges stor vekt på de biologiske bandene mellom barn og foreldre i spørsmål om adopsjon. Der «de sosiale bandene mellom foreldre og barn er svake» kan de biologiske bandene imidlertid tillegges mindre vekt. ¹²¹ Når det har vært lite eller ingen kontakt mellom barnet og foreldrene etter omsorgsovertakelsen «vil hensynet til beskyttelse av deres familieliv veie mindre enn hvor det har vært etablert et mer normalt familieliv». ¹²² Hvis barnet og foreldrene ikke har hatt kontakt siden barnet var spedbarn eksisterer det ingen tilknytning, og det er derfor i realiteten ikke noen etablerte sosiale bånd som brytes. ¹²³ Dersom begrenset kontakt skyldes unnlattelse av tilrettelegging for samvær fra barnevernets side, ønsker EMD å foreta en granskning av begrunnelsen for dette valget. Avskjæring av kontakten kan være ødeleggende for familiebandene og må derfor ha en god begrunnelse. ¹²⁴

Fordi det foreligger en antagelse om at barnets beste er å ha kontakt med sine biologiske foreldre må de særlig tungtveiende grunnene ses i sammenheng med konsekvensene en adopsjon vil ha for potensiell kontakt i fremtiden. ¹²⁵ Ved adopsjon risikerer barnet å bli avskåret fra sine røtter og sin etniske bakgrunn. Blir ikke besøkskontakt fastsatt av retten etter barnevernloven § 4-20 a vil det være opp til adoptivforeldrene i kraft av foreldreansvaret å avgjøre om barnet skal ha kontakt med sin biologiske familie. I saker hvor fosterforeldrene har vært positive til å tilrettelegge for slik kontakt når barnet selv ønsker det har Høyesterett brukt denne muligheten for samvær som et moment som har trukket i retning av adopsjon. ¹²⁶

Barnets tilknytning til omsorgspersonene er et viktig moment i vurderingen av barnets beste. En sterk tilknytning til fosterhjemmet vil dermed tillegges betydelig vekt. ¹²⁷ En sakkyndig for Høyesterett uttrykte i Rt. 2007 s. 561 som en generell erfaring at «fosterhjemsforhold ikke er å foretrekke når det gjelder langvarig plassering av barn som er kommet til fosterhjemmet før

¹²⁰ HR-2018-1720-A avsnitt 62

¹²¹ HR-2018-1720-A avsnitt 56

¹²² HR-2018-1720-A avsnitt 62

¹²³ HR-2019-1272-A avsnitt 83

¹²⁴ HR-2018-1720-A avsnitt 57; *Mohamed Hasan v. Norway* (J), no. 27496/15 avsnitt 145

¹²⁵ HR-2018-1720-A avsnitt 62

¹²⁶ HR-2019-1272-A avsnitt 106

¹²⁷ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 61

de har etablert tilknytning til noen biologisk forelder; her er adopsjon det beste for barnets utvikling». Denne generelle erfaringen ble opprettholdt som tungtveiende av Høyesterett i HR-2018-1720-A.¹²⁸ Små barn som plasseres i fosterhjem kan ofte ha sin primære tilknytning til fosterforeldrene og vil følgelig ha svak tilknytning til biologiske foreldre.¹²⁹ Det skal likevel foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle hvor det tas stilling til individuelle argumenter som taler for og mot adopsjon.¹³⁰ Barnets egen mening er også et moment i vurderingen av barnets beste.¹³¹ Hvis barnet uttrykker at det ønsker å bli adoptert av fosterforeldrene skal dette følgelig tillegges vekt i overensstemmelse med barnets alder og utvikling.¹³²

Studier viser at barn som har opplevd omsorgssvikt har økt sårbarhet.¹³³ Barnet kan da ha et særskilt behov for beskyttelse, trygghet og tilhørighet til omsorgspersonene. Utrygghet kan ha negativ innvirkning på barnets utvikling.¹³⁴ Det foreligger evidens for at «barn i langvarige fosterhjemsplasseringer som adopteres, opplever bedre psykososial utvikling enn barn i tilsvarende situasjon som ikke adopteres. Det er stabiliteten i barnets tilhørighet som virker å være utslagsgivende». ¹³⁵ En fosterhjemsplassering bærer preg av å være en unntakstilstand, og adopsjon vil kunne bidra til å normalisere barnets familiesituasjon og gi barnet trygghet og forutsigbarhet.¹³⁶ Høyesterett har derfor brukt barnets sårbarhet som et moment som trekker i retning av adopsjon.¹³⁷

Å vokse opp i fosterhjem innebærer ofte mye usikkerhet og stadig pågående konflikter mellom barnevernet og de biologiske foreldrene. Slike tvister om omsorgen kan være forstyrrende for stabiliteten barnet trenger for å kunne utvikle seg normalt.¹³⁸ I saker hvor de biologiske foreldrene har vist forståelse for at en oppvekst hos fosterforeldrene vil være det beste for barnet og derfor er samarbeidsvillige og tydelige på at de ikke ønsker å skape uro og

¹²⁸ HR-2018-1720-A avsnitt 63

¹²⁹ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 62

¹³⁰ HR-2018-1720-A avsnitt 65

¹³¹ Se oppgavens kapittel 2.6

¹³² HR-2019-1272-A avsnitt 86 og 87

¹³³ Stang og Baugerud (2008) s. 22

¹³⁴ Stang og Baugerud (2008) s. 23

¹³⁵ HR-2018-1720-A avsnitt 64

¹³⁶ HR-2018-1720-A avsnitt 80

¹³⁷ HR-2018-1720-A avsnitt 74; Rt. 2015 s. 110 avsnitt 63; Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 48

¹³⁸ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 64

konflikter knyttet til omsorg og samvær, har Høyesterett brukt dette som et moment som har talt mot adopsjon.¹³⁹

En adopsjonsavgjørelse må baseres på at det «med relativt stor sikkerhet kan sies at det vil være best for barnet å bli adoptert».¹⁴⁰ Formuleringen tilsier at det stilles krav til mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt for at adopsjon vil være til barnets beste. Denne formuleringen går igjen i norsk Høyesterettspraksis.¹⁴¹ Prinsippet om barnets beste er som nevnt i kapittel 2 også lovfestet i adopsjonsloven § 4. Denne bestemmelsen stiller krav til at det må være klart sannsynlig at det beste for barnet er å bli adoptert av fosterforeldrene. Henvisningen til adopsjonsloven i § 4-20 tredje ledd bokstav d kan tyde på at beviskravet knyttet til barnets beste i adopsjonsloven gjelder tilsvarende for barnets beste-vurderingen som må foretas etter barnevernloven § 4-20. Det er mulig at det strenge beviskravet kan innfortolkes her da dette er to lovfestinger av samme prinsipp. I så fall stilles det krav til kvalifisert sannsynlighetsovervekt for vilkåret «barnets beste» i bokstav b.

¹³⁹ Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 51-53

¹⁴⁰ Rt. 2015 s. 1107 avsnitt 44

¹⁴¹ Lindboe (2007) s. 184

5 EMD-praksis i saker om tvangsadopsjon

5.1 Strand Lobben mot Norge

5.1.1 Sakens faktum

Etter fødselen sjekket moren i saken frivillig inn på et familiesenter sammen med sin nyfødte sønn. Under oppholdet oppsto det bekymring rundt morens omsorgsevne da hun verken tok ansvar for at gutten fikk i seg nok mat eller evnet å møte hans følelsesmessige behov. Hun hadde også problemer med å ta til seg veiledning. Da moren i strid med alle råd valgte å forlate senteret etter tre uker vedtok fylkesnemnda akutt plassering av gutten i en fosterfamilie. På tidspunktet for adopsjonsavgjørelsen var gutten tre og et halvt år. Han hadde bodd i fosterhjem fra han var tre uker gammel og hadde svak tilknytning til sin biologiske mor.¹⁴²

I den første tiden etter atskillelsen hadde moren samvær med gutten én og en halv time i uken. Da fylkesnemnda fattet vedtak om omsorgsovertakelse ble det lagt til grunn at dette sannsynligvis ville bli en oppvekstplassering. Samværet ble derfor satt til to timer seks ganger i året. Moren klaget vedtaket inn for tingretten og fikk medhold. Kommunen anket da saken inn for lagmannsretten og utarbeidet i denne forbindelse en ny rapport med fokus på samværets negative innvirkning på gutten. Lagmannsretten nedjusterte samværet til to timer fire ganger i året og uttalte at formålet med samværet ikke skulle være tilbakeføring til moren men å gi gutten kjennskap til sine røtter. Da gutten var tre år gammel fikk moren enda et barn. Hun ønsket i denne anledning en tilbakeføring av sønnen. Barnevernet valgte istedet å fremme sak om fratakelse av foreldreansvaret med sikte på adopsjon til fosterforeldrene.¹⁴³

Fordi klagerens anke ble nektet både i lagmannsretten og i Høyesterett ble adopsjonssaken rettskraftig avgjort i Drammen tingrett¹⁴⁴ og derfra anket til EMD. Avgjørelse i saken ble først avsagt i kammer 30. november 2017. Ved dissens 4-3 kom domstolen frem til at EMK artikkel 8 ikke var krenket.¹⁴⁵ Moren begjærte prøving i Storkammeret og 10. september 2019 ble det avsagt dom i klagerens favør av EMDs storkammer med dissens 13-4.¹⁴⁶ Klagerne i

¹⁴² Sjøvig (2019) s. 345

¹⁴³ Sjøvig (2019) s. 345-346; Sjøvig (2020)

¹⁴⁴ TNNNN-2011-207059 (Drammen tingrett)

¹⁴⁵ *Strand Lobben and others v. Norway* (J) no. 37283/13 [30. november 2017]

¹⁴⁶ Sjøvig (2019) s. 346

saken var moren, hennes to barn og barnas besteforeldre. Det var imidlertid kun moren og sønnen som ble godkjent som klagere.

Storkammeret mente at det ikke hadde kompetanse til å ta stilling til lagmannsrettens avgjørelse vedrørende samvær, men at omstendighetene som ledet frem til adopsjonsavgjørelsen måtte tas i betraktning. Det var enighet om at adopsjonen utgjorde et inngrep i klagernes rett til familieliv. Spørsmålet i saken var om adopsjonen utgjorde en krenkelse av EMK artikkel 8. Vurderingstemaet var om adopsjonen var «nødvendig i et demokratisk samfunn». De øvrige vilkårene i EMK artikkel 8 annet ledd var oppfylt.¹⁴⁷

5.1.2 Flertallets begrunnelse

Flertallet av dommerne var uenige om hva som utgjorde krenkelsen av artikkel 8. Majoriteten i flertallet mente at det forelå prosessuelle feil knyttet til den konkrete saksbehandlingen i norske domstoler. De resterende dommerne i flertallet mente at selve adopsjonsavgjørelsen utgjorde en krenkelse.¹⁴⁸

For å avgjøre om vilkåret «nødvendig i et demokratisk samfunn» er oppfylt vurderer EMD om

«the reasons adduced to justify that measure were relevant and sufficient for the purposes of paragraph 2 of article 8. The notion of necessity further implies that the interference corresponds to a pressing social need, and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued, regard being had to the fair balance which has to be struck between the relevant competing interests».¹⁴⁹

Med dette viser domstolen til praksis med å foreta en proporsjonalitetsvurdering mellom mål og middel. Som beskrevet i kapittel 3 må middelet som blir brukt for å oppnå et legitimt formål være både nødvendig og forholdsmessig.

EMD mener i likhet med Høyesterett at hensynet til barnets beste er av overordnet betydning når det skal tas beslutninger i barnevernssaker:

¹⁴⁷ Søvig (2019) s. 347

¹⁴⁸ Köhler-Olsen (2019) s. 341; Søvig (2019) s. 348-349

¹⁴⁹ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 202-203

«In all decisions concerning children, their best interests are of paramount importance. Indeed, the Court has emphasized that in cases involving the care of children and contact restrictions, the child's interests must come before all other considerations.»¹⁵⁰

Målet om familiegjenforening og opprettholdelse av familiebåndene står imidlertid også sentralt som en del av retten til familieliv.¹⁵¹ Dersom barnets og foreldrenes interesser kommer i konflikt skal det foretas en rettferdig avveining av interesser hvor «particular importance should be attached to the best interests of the child which, depending on their nature and seriousness, may override those of the parents».¹⁵² EMD beskriver denne interesseavveiningen på følgende måte:

«Generally, the best interest of the child dictate, on the one hand, that the child's ties with its family must be maintained, except in cases where the family has proved particularly unfit, since severing those ties means cutting a child off from its roots. It follows that family ties may only be severed in very exceptional circumstances and that everything must be done to preserve personal relations and, if and when appropriate, to «rebuild» the family. On the other hand, it is clearly also in the child's interest to ensure its development in a sound environment, and a parent cannot be entitled under Article 8 to have such measures taken as would harm the child's health and development.»¹⁵³

EMD setter barnets interesser på begge sidene av avveiningen. I saker om tvangsadopsjon vil en interesseavveining således ha barnets og foreldrenes interesse i at familiebåndene ikke brytes på den ene siden av avveiningen og adopsjon til barnets beste på den andre. Barnets beste vil i utgangspunktet være at familiebåndene opprettholdes. Bare når det foreligger «exceptional circumstances» som tilsier at det beste for barnet er at familiebåndene brytes skal barnets interesse i en adopsjon veie tyngre enn foreldrenes rett til familieliv. Dersom de biologiske foreldrene er «particularly unfit» eller gjenforening vil «harm the child's health and development» er det greit å forlate målet om gjenforening og samtykke til adopsjon. Adopsjon skal kun vedtas når «no real prospects for rehabilitation or family reunification

¹⁵⁰ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 204

¹⁵¹ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 205

¹⁵² *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 206

¹⁵³ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 207

exist». ¹⁵⁴ EMD kritiserer norske myndigheter for ikke å ha foretatt en slik genuin interesseavveining og at de biologiske foreldrenes interesser ikke i tilstrekkelig grad er tatt i betraktning. Selv om barnets beste er det mest tungtveiende hensynet i barnevernssaker ble det i denne saken kun fokusert på barnet når man burde ha forsøkt å forene barnets og foreldrenes interesser. Tilbakeføring til den biologiske moren ble i realiteten aldri vurdert. ¹⁵⁵

EMD viser til «the ultimate aim of reuniting the natural parents and the child». ¹⁵⁶ Ifølge domstolen har staten en positiv forpliktelse til å tilrettelegge for at familiegjening skal kunne skje så raskt som mulig. ¹⁵⁷ Barnevernet skal sørge for at kontakten mellom barnet og foreldrene opprettholdes med mål om tilbakeføring. Dersom plikten ikke overholdes, for eksempel ved ikke å tilrettelegge for samvær, kan ikke svake eller ikke-eksisterende bånd mellom barn og foreldre begrunne adopsjon. Når betydelig tid har gått siden omsorgsovertakelsen kan imidlertid hensynet til stabilitet i barnets nåværende familiesituasjon veie tyngre enn målet om gjenforening. ¹⁵⁸ Det kan ikke iverksettes tiltak som vil skade barnets helse og utvikling. Stabilitet for barnet kan altså begrunne et valg om ikke å tilbakeføre barnet til de biologiske foreldrene.

Den norske tingretten trakk frem morens manglende omsorgsevne som en vesentlig del av sin begrunnelse for adopsjon. EMD er enige i at bevisene som ble lagt frem, blant annet en sakkyndig rapport, talte mot at guttens mor på tidspunktet for avgjørelsen hadde tilstrekkelig evne til å gi gutten den omsorgen han hadde behov for. Moren viste lite empati og forståelse for guttens behov som følge av hans sårbarhet og vanskelige start på livet. ¹⁵⁹ Domstolen mener imidlertid at det burde ha blitt lagt frem en ny rapport som tok stilling til morens eventuelt forbedrede omsorgsevne. Rapporten som ble brukt var den samme som ble lagt frem i saken om omsorgsovertakelse to år tidligere, og på grunn av morens endrede livssituasjon siden den gang ønsket hun selv en ny vurdering av sin omsorgsevne. Dette ble avvist av retten. ¹⁶⁰

¹⁵⁴ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 209

¹⁵⁵ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 220

¹⁵⁶ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 208

¹⁵⁷ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 205 og 208

¹⁵⁸ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 208

¹⁵⁹ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 217-219

¹⁶⁰ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 222-223

EMD mener også at nasjonale myndigheters manglende tilretteleggelse for samvær medførte at moren ikke ble gitt mulighet til å vise sine potensielt forbedrede omsorgsevner. Samværet var derfor lite egnet som bevis for denne manglende omsorgsevnen. Barnevernet hadde satt for strenge rammer for samværet og det burde ha blitt forsøkt alternative samværsformer da gutten reagerte negativt på møtene. Moren hadde dermed ikke fått tilstrekkelig mulighet til å knytte seg til barnet på egne premisser. Barnevernet hadde således ikke forsøkt i tilstrekkelig grad å bedre relasjonen mellom moren og gutten. I tillegg ble samværet fastsatt på grunnlag av en antagelse om at fosterhjems plasseringen var en oppvekstplassering. Målet med samværet hadde vært at barnet skulle ha kjennskap til sine røtter, ikke å styrke relasjonen mellom mor og barn med sikte på tilbakeføring.¹⁶¹

Domstolen anerkjenner at stater ser ulikt på adgangen myndighetene har til å gjøre inngrep i familien, og at det er de nasjonale myndighetene som best kjenner saken og derfor er best egnet til å avgjøre hva slags tiltak som er nødvendig for å beskytte barnet. Domstolens oppgave er kun å gjennomgå avgjørelsene fra nasjonale domstoler for å se om disse er i overenstemmelse med menneskerettighetene. Den skal ikke fungere som en fjerde instans og ta en ny avgjørelse i saken. Statene gis en vid skjønnsmargin til å vurdere adopsjon som barneverntiltak såfremt de i prosessen frem mot avgjørelsen følger retningslinjene fra EMD. EMD godtar altså omsorgsovertakelsen, men vil foreta en granskning av begrunnelsen for ytterligere innskrenkninger i familielivet, for eksempel ved svært begrenset samvær.¹⁶² Dette må være godt begrunnet da det begrenser mulighetene for gjenforening.

EMD var kritisk til at gutten på tidspunktet for adopsjonsavgjørelsen fortsatt ble beskrevet som sårbar uten at det ble forklart i detalj hva denne sårbarheten gikk ut på eller hvorfor han fortsatt hadde denne etter å ha bodd i et trygt fosterhjem fra han var tre uker gammel. Sårbarheten ble beskrevet av sakkyndig som at gutten hadde et særskilt behov for ro og trygghet og at han reagerte negativt på samværet med den biologiske moren. På grunn av sakens alvor burde guttens sårbarhet ha blitt undersøkt nærmere.¹⁶³

¹⁶¹ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 221

¹⁶² *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 210-211

¹⁶³ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 224

Flertallet kom frem til at avgjørelsesprosessen led av mangler fordi nasjonale myndigheter ikke hadde sørget for at alle interesser i tilstrekkelig grad var tatt i betraktning. Dette resulterte i en mangelfull begrunnelse for avgjørelsen. EMK artikkel 8 var dermed krenket.¹⁶⁴

5.1.3 Mindretallets dissens

Mindretallet besto av dommere fra Norge, Danmark, Finland og Slovakia. De mente at det ikke forelå konvensjonskrenkelse og at norske myndigheter tvert imot hadde foretatt en tilstrekkelig grundig vurdering av saken. De fire dommerne er langt på vei enige med flertallet i kammerdommen.¹⁶⁵

Det kan se ut som mindretallet mener at det er en motsetning mellom at statene etter BK er forpliktet til å la barnets beste være avgjørende for saksutfallet og samtidig etter EMK har en forpliktelse til å la gjenforening være «the ultimate aim» og «the guiding principle to be followed».¹⁶⁶ Beskrivelsen av at det overordnede målet om gjenforening skal veies mot plikten til å vurdere barnets beste kan gi inntrykk av at målet om gjenforening kan veie tyngre enn barnets beste.¹⁶⁷ Mindretallet er enig i at foreldrenes rett til familieliv skal tas med i en avveining og at man skal forsøke å finne en løsning som ivaretar både barnets og foreldrenes interesser, men dette er ikke alltid mulig. De påpeker at:

«It may ultimately be necessary to decide which consideration takes precedence. In this sense, it does make a difference whether the determinative precept is that reuniting the biological family can take precedence over the best interests of the child, or whether the determinative precept is that the best interests of the child may take precedence even where this entails renouncing the child's reunification with his or her biological parents.»¹⁶⁸

Barnet blir i BK og norsk lovgivning ansett som en selvstendig rettighetshaver. Hensynet til barnets beste er dermed det grunnleggende utgangspunktet og dette kan således veie tyngre enn målet om gjenforening i tilfeller hvor det beste for barnet ikke lenger er at familiebandene opprettholdes. Det kan se ut som BK og EMK legger opp til ulike innfallsvinkler til barnets

¹⁶⁴ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 225-226

¹⁶⁵ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 3

¹⁶⁶ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 8

¹⁶⁷ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 8

¹⁶⁸ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 9

beste-vurderingen. Dette kan skyldes konvensjonenes ulike formål. EMK skal beskytte alle individers rettigheter, også foreldrenes. BK skal derimot kun beskytte barnets interesser.¹⁶⁹

Mindretallet hevder at de prosessuelle manglene flertallet peker på i sin begrunnelse er farget av dommernes eget syn på sakens utfall på nasjonalt nivå. De fire dommerne kritiserer storkammerets flertall for ikke å anerkjenne den vide skjønnsmarginen statene bør tillegges i saker hvor det skal foretas en krevende avveining av motstridende interesser der mennesker har ulike oppfatninger av hvordan dette bør gjøres basert på egne prinsipper og verdier. De mener det er problematisk at EMDs avgjørelse skal være farget av dommernes egne preferanser for avgjørelsen på nasjonalt nivå når saksbehandlingen der har vært grundig.¹⁷⁰

Det er derfor mulig at innfallsvinkelen flertallet har til barnets beste-vurderingen også kan forklares i kulturforskjeller. Flere av dommerne som utgjorde mindretallet i kammerdommen og flertallet i storkammerdommen i Strand Lobben-saken er fra mer konservative land enn Norge, blant annet enkelte østeuropeiske land. Her er synet på familien og familiehierarkiet trolig noe annerledes enn i Norge og barn har ikke nødvendigvis en like sterk rettslig stilling som i Norden. Det er mulig at barnets beste her ikke blir tolket isolert, men i sammenheng med familiens interesser. EMD er nok opptatt av barnets beste, men dommere fra forskjellige land har kanskje ulike oppfatninger av innholdet i barnets beste fordi de påvirkes av egen kultur.

Hva gjelder de konkrete prosessuelle manglene flertallet legger til grunn for å kunne konstatere krenkelse peker mindretallet på at barnets biologiske mor helt fra de første hjelpetiltakene hadde utvist fiendtlighet både mot barnevernet og barnets fostermor. Denne fiendtligheten gjorde henne uoppmerksom på gutten, noe som spilte inn da det skulle tas avgjørelser vedrørende videre samvær. Den nasjonale domstolen var klar over morens nye livssituasjon og det at hun sammen med sin nye mann og med hjelpetiltak fra barnevernet klarte å utøve tilstrekkelig omsorg for sitt andre barn. Samtidig hadde moren vist lite empati for sin førstefødte og en manglende forståelse for hans utfordringer knyttet til en eventuell tilbakeføring. Sammenholdt med at gutten på avgjørelsestidspunktet hadde fått sterk

¹⁶⁹ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 8-9; Köhler-Olsen (2019) s. 345

¹⁷⁰ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 14-18

tilknytning til fosterfamilien var dette grunnen til at mindretallet ikke kunne si seg enige i at mangelen på en ny sakkyndig rapport utgjorde en vesentlig saksbehandlingsfeil.¹⁷¹

Mindretallet er derfor også uenig i flertallets vurdering av at nasjonale myndigheter mislyktes i sin plikt til å tilrettelegge for familiegjenforening. På grunn av sakens kompleksitet og alvor og den grundige saksbehandlingen mener mindretallet at nasjonale myndigheter ikke kan klandres for å ha hatt barnets interesser i fokus. De fire dommerne mener at det forelå «exceptional circumstances» som rettferdiggjorde bruk av tvangsadopsjon som tiltak for å beskytte barnet.¹⁷²

5.2 Abdi Ibrahim mot Norge

Sett bort fra spørsmålet om hvorvidt fosterhjems plassering i en familie med annen religiøs bakgrunn enn barnets biologiske foreldre utgjorde en krenkelse, har saken i Abdi Ibrahim mot Norge klare paralleller til Strand Lobben-saken. Også her ble det konstatert krenkelse på grunnlag av saksbehandlingsfeil. Det var et lignende hendelsesforløp med opphold på familiesenter, akuttvedtak som følge av bekymringsmeldinger under oppholdet, plassering i fosterfamilie, og omsorgsovertakelse uten en reell vurdering av tilbakeføring. Barnet var sårbart og hadde et særskilt behov for stabilitet og ro. I tillegg hadde gutten fått en sterk tilknytning til fosterforeldrene. Spørsmålet i saken var om tvangsadopsjonen utgjorde en krenkelse av EMK artikkel 8. Vurderingstemaet var om adopsjonen var «nødvendig i et demokratisk samfunn».

EMD viste til retningslinjene fra Strand Lobben-dommen. Også i denne saken ble norske myndigheter kritisert for ikke å ha foretatt en genuin avveining av interesser og for å ha tatt for lite hensyn til de biologiske foreldrenes interesser. EMD mente at norske myndigheter for tidlig valgte det strengeste inngrepet i familien og kunne ikke se at de hadde jobbet for familiegjenforening slik de er pliktige til.¹⁷³ Det ble understreket at opprettholdelse av familiebåndene har en egenverdi også i tilfeller hvor man har gått vekk fra målet om gjenforening.¹⁷⁴ EMD kritiserte derfor at det var blitt fastsatt lite samvær mellom gutten og den biologiske moren uten tilstrekkelig begrunnelse. Den manglende begrunnelsen var særlig

¹⁷¹ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 22

¹⁷² *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 mindretallet avsnitt 23

¹⁷³ *Abdi Ibrahim v. Norway* (J) no. 15379/16 avsnitt 61

¹⁷⁴ *Abdi Ibrahim v. Norway* (J) no. 15379/16 avsnitt 57

kritikkverdig fordi fosterforeldrenes beskrivelse av barnets negative reaksjon på det begrensede samværet var avgjørende for saksutfallet.¹⁷⁵

5.3 Pedersen mot Norge

Saken i Pedersen mot Norge er den samme som ble avgjort av Høyesterett i Rt. 2015 s. 110. En to og en halv måned gammel gutt ble akutt plassert i beredskapshjem som følge av foreldrenes manglende omsorgsevne. Da gutten var ca. et halvt år gammel flyttet han og moren inn på et familiesenter med mål om tilbakeføring. Oppholdet måtte avbrytes som følge av morens manglende omsorgsevne og guttens negative utvikling. I tiden etter oppholdet hadde gutten omfattende samvær med sine biologiske foreldre før samværet ble justert ned til to timer to ganger i året. Vedtaket ble anket inn for tingretten og stadfestet med den begrunnelse at gutten ikke ville kunne tilbakeføres i overskuelig fremtid.¹⁷⁶ Fylkesnemnda samtykket til adopsjon da gutten var fire år gammel. Spørsmålet i saken var om adopsjonen utgjorde en krenkelse av EMK artikkel 8. Vurderingstemaet var om tiltaket var «nødvendig i et demokratisk samfunn».

I Strand Lobben mot Norge og Abdi Ibrahim mot Norge godkjente EMDs flertall adopsjonen, men kritiserte prosessen frem mot avgjørelsen. I Pedersen mot Norge ble dommerne derimot enstemmig enige om at selve adopsjonsavgjørelsen utgjorde en krenkelse av EMK artikkel 8. EMD viser også her til retningslinjer fra Strand Lobben-dommen.¹⁷⁷ Nasjonale myndigheter har i utgangspunktet en vid skjønnsmargin til å vurdere barneverntiltak, men fordi mulighetene for gjenforening svekkes når det ikke legges til rette for samvær skal EMD granske begrunnelsen for slike ytterligere innskrenkninger i familielivet.¹⁷⁸

EMD kritiserer nasjonale myndigheter for at det tidlig ble tatt avgjørelser basert på en antagelse om at omsorgsovertakelsen ville komme til å bli varig. Nasjonale myndigheter ga således opp familiejenforening som det endelige målet for tidlig i prosessen. Det begrensede samværet sannsynliggjorde at barnet ville knytte seg til fosterforeldrene og at relasjonen til de biologiske foreldrene ville svekkes, noe som i realiteten bidro til å utelukke tilbakeføring. Det uttales at

¹⁷⁵ *Abdi Ibrahim v. Norway* (J) no. 15379/16 avsnitt 62-63; Søvig (2020)

¹⁷⁶ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 3-8

¹⁷⁷ *Pedersen and others v. Norway* (J) no. 39710/15 avsnitt 60-61

¹⁷⁸ *Pedersen and others v. Norway* (J) no. 39710/15 avsnitt 62

«Where the authorities are responsible for a situation of family breakdown, because they have failed in their obligation to take measures to facilitate family reunification, they may not base a decision to authorize adoption on the grounds of the absence of bonds between the parents and the child.»¹⁷⁹

EMD mener at avgjørelsen om å samtykke til adopsjon i for stor grad var basert på barnets tilknytning til fosterhjemmet og svake bånd til de biologiske foreldrene. Da adopsjonsspørsmålet skulle avgjøres i nasjonale domstoler forelå det allerede en risiko for at familiegjenforening ikke ville være mulig som følge av det begrensede samværet. Nasjonale myndigheter burde da ha anstrengt seg for å finne tiltak som kunne ha minket denne risikoen. Istedet ble det samtykket til adopsjon. Ifølge EMD burde det ha blitt iverksatt tiltak med sikte på gjenforening i en tidlig fase. Plikten til å tilrettelegge for å muliggjøre tilbakeføring var således ikke overholdt. Det ble derfor konstatert krenkelse.¹⁸⁰

¹⁷⁹ *Pedersen and others v. Norway* (J) no. 39710/15 avsnitt 67-69

¹⁸⁰ *Pedersen and others v. Norway* (J) no. 39710/15 avsnitt 71-72

6 Hva domfellelsene innebærer for norsk barnevernpraksis

Flere norske barnevernssaker venter på å bli behandlet i EMD. Disse vil trolig påvirkes av Strand Lobben-avgjørelsen. EMD har selv uttalt at de fleste av disse sakene vil bli behandlet i komité av tre dommere heller enn i kammer av syv dommere fordi temaene kan anses som «well established case law». ¹⁸¹

I Strand Lobben mot Norge kommer EMD med føringer som Norge i kraft av EMK må forholde seg til. Regjeringen ønsker imidlertid å få blant annet Pedersen-saken behandlet på nytt i EMDs storkammer. Barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad mener at EMD her «har utfordret balansen mellom barnets beste og hensynet til biologiske foreldre». ¹⁸² Strand Lobben mot Norge fikk tidlig direkte betydning for norsk rett. Bare én måned etter storkammeravgjørelsen ble en tvangsadopsjon stoppet i Frostating lagmannsrett med direkte henvisning til Strand Lobben mot Norge. ¹⁸³ Beslutningen ble anket av kommunen, men Høyesteretts ankeutvalg slapp den ikke inn til behandling.

I tre storkammeravgjørelser fra 27. mars 2020 gir Høyesterett retningslinjer for hvordan barnevernloven skal praktiseres innenfor rammen av EMK. ¹⁸⁴ Høyesterett mener at det ikke er behov for å gjøre endringer i loven som følge av dommene. ¹⁸⁵ De materielle og prosessuelle prinsippene ved adopsjon etter barnevernloven samsvarer med EMDs praksis. ¹⁸⁶

¹⁸¹ Kjetil Kolsrud, «EMD dumper 16 saker på Norge samtidig», *Rett24*, 10. Juli 2019 <https://rett24.no/articles/emd-dumper-16-saker-pa-norge-samtidig> (lest 3. juni 2020);

Kjetil Kolsrud, «Norge felt i to nye barnevernsaker», *Rett24*, 10. mars 2020

[https://rett24.no/articles/norge-felt-i-to-nye-](https://rett24.no/articles/norge-felt-i-to-nye-barnevernsaker?fbclid=IwAR0hOb31Ls_xwWAFud3BRYd76s0bnOFsp0HIFpIUZ8FK1x9IT15wYnLWWB4)

[barnevernsaker?fbclid=IwAR0hOb31Ls_xwWAFud3BRYd76s0bnOFsp0HIFpIUZ8FK1x9IT15wYnLWWB4](https://rett24.no/articles/norge-felt-i-to-nye-barnevernsaker?fbclid=IwAR0hOb31Ls_xwWAFud3BRYd76s0bnOFsp0HIFpIUZ8FK1x9IT15wYnLWWB4) (lest 3. juni 2020)

¹⁸² Lene Skogstrøm, «Regjeringen vil anke to norske barnevernssaker inn for storkammeret i Den europeiske menneskerettsdomstol», *Aftenposten*, 26. mai 2020 <https://www.aftenposten.no/norge/i/vQMXvp/regjeringen-vil-anke-to-norske-barnevernssaker-inn-for-storkammeret-i-den-europeiske-menneskerettsdomstol> (lest 3. juni 2020)

¹⁸³ LF-2018-189917 (Frostating)

¹⁸⁴ HR-2020-661-S; HR-2020-662-S; HR-2020-663-S

¹⁸⁵ HR-2020-661-S avsnitt 103-109

¹⁸⁶ Sandberg (2020) s. 3

Ropstad har likevel uttrykt at EMD-dommene vil få betydning for arbeidet med ny barnevernlov.¹⁸⁷

Høyesterett har også før Strand Lobben-avgjørelsen tilpasset sin tolkning av barnevernloven til EMD sin praksis.¹⁸⁸ Utgangspunktet for vurderingen av barneverntiltak etter norsk rett er det biologiske prinsipp selv om dette noen ganger kun ligger som en underforstått forutsetning i Høyesteretts praksis.¹⁸⁹ Målet om gjenforening følger både av barnevernloven og av Høyesteretts føringer.¹⁹⁰ Det biologiske prinsipp er således ikke fraveket til fordel for prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning som utgangspunkt for vurderingen av tiltak slik Raundalen-utvalget ønsket.¹⁹¹ Likevel er barnets beste avgjørende for saksutfallet og foreldrenes interesser «må vike for avgjørende forhold på barnets hånd».¹⁹²

Vurderingstemaet for barnets beste-vurderingen er om det foreligger «så tungtveiende grunner for adopsjon fremfor fortsatt fosterhjemsplassing at de rettferdiggjør at familiebandene kuttes helt».¹⁹³ Fordi man i utgangspunktet anser det som barnets beste å vokse opp hos sine biologiske foreldre, og adopsjon regnes som et inngrep også overfor barnet, må argumentene for adopsjon være svært tungtveiende for at det skal være mulig å forlate det biologiske prinsipp. Høyesterett har imidlertid i sin praksis lagt betydelig vekt på barnets tilknytning til omsorgspersonene og sårbarhet som følge av omsorgssvikt i vurderingen av barnets beste. Den norske lovgivers ønske om økt bruk av adopsjon som barneverntiltak er ikke i seg selv i strid med EMD sin praksis.¹⁹⁴ Det forutsetter imidlertid at det foretas en konkret vurdering i hver sak. Foreligger det sterke nok grunner i flere saker enn tidligere vil ikke en økning i antallet tvangsadopsjoner være i strid med EMK.

EMD gir den enkelte stat en vid skjønnsmargin til å vurdere når omsorgsovertakelse er nødvendig. Praksis etter omsorgsovertakelse i forkant av adopsjonsavgjørelsen må imidlertid justeres noe for at denne skal være i overensstemmelse med kravene i EMK.¹⁹⁵ Det kan virke

¹⁸⁷ Anne Myklebust Odland, «Professor i barnerett: – nå må vi ha is i magen», *Fontene.no*, 10. mars 2020 <https://fontene.no/nyheter/professor-i-barnerett--na-ma-vi-ha-is-i-magen-6.47.685320.e6b32a1025> (lest 3. juni 2020)

¹⁸⁸ HR-2018-1720-A

¹⁸⁹ HR-2020-661-S avsnitt 82 og 85

¹⁹⁰ Se oppgavens kapittel 2.3; HR-2020-661-S avsnitt 124

¹⁹¹ HR-2020-661-S avsnitt 123-124

¹⁹² Se oppgavens kapittel 2.4; HR-2020-661-S avsnitt 82

¹⁹³ HR-2020-661-S avsnitt 110

¹⁹⁴ HR-2020-661-S avsnitt 117-119

¹⁹⁵ HR-2020-661-S avsnitt 112

som EMD mener at norske myndigheter tillegger det biologiske prinsipp for lite vekt i saker om tvangsadopsjon. Domstolen har flere ganger uttrykkelig nevnt at det må foretas en mer rettferdig avveining av barnets og foreldrenes interesser. Er omsorgsovertakelse nødvendig har barnevernet en plikt til å tilrettelegge for å muliggjøre tilbakeføring til den biologiske familien og enhver mulighet for tilbakeføring skal vurderes.¹⁹⁶ Hvis barnevernet ønsker å forlate målet om gjenforening må dette begrunnes godt, for eksempel i at de biologiske foreldrene er «særlig uegnet», at fortsatt fosterhjemsplassering «vil skade barnets helse eller utvikling» eller at det har gått såpass lang tid at hensynet til stabilitet for barnet må veie tyngre enn gjenforeningsmålet.¹⁹⁷ Valg som blir tatt underveis i prosessen frem mot adopsjonsavgjørelsen skal begrunnes og dokumenteres. Høyesterett poengterer at «vedtakene etter barnevernloven må bygge på et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag, inneholde en balansert og tilstrekkelig bred avveining og ha en tilfredsstillende begrunnelse».¹⁹⁸

Norske myndigheter blir kritisert for tidlig i prosessen å beslutte at omsorgsovertakelsen er varig og på grunnlag av dette fastsette begrenset samvær i strid med sin plikt til å tilrettelegge for å muliggjøre gjenforening. I følge EMD kan en slik praksis vanskeliggjøre tilbakeføring da det sannsynliggjør at de sosiale båndene mellom barnet og foreldrene svekkes og at barnet knytter seg til fosterforeldrene.¹⁹⁹ Høyesterett fastslår i HR-2020-662-S at omsorgsovertakelser skal anses som midlertidige uavhengig av varighet.²⁰⁰ Barnevernet kan i en tidlig fase notere seg at en omsorgsovertakelse vil komme til å bli varig. Dette kan bidra til riktig valg av fosterhjem. Antagelser om plasseringens varighet kan imidlertid ikke tillegges vekt ved samværsfastsettelsen. Høyesteretts storkammer presiserer at adopsjon ikke nødvendigvis er utelukket selv om barnevernet mislykkes i sin plikt til å tilrettelegge for gjenforening. Adopsjon er likevel en mulighet dersom foreldrene er «særlig uegnet», hvis samvær er «skadelig for barnet» og av hensyn til «stabilitet for barnet».²⁰¹

Professor Stang mener det fremkommer av EMD-dommene at «barnevernet må gjøre mer for å legge til rette for kontakt umiddelbart etter første plassering».²⁰² Fordi man i utgangspunktet

¹⁹⁶ HR-2020-661-S avsnitt 131 og 143

¹⁹⁷ HR-2020-661-S avsnitt 146-148

¹⁹⁸ HR-2020-661-S avsnitt 171

¹⁹⁹ HR-2020-661-S avsnitt 131

²⁰⁰ HR-2020-662-S avsnitt 125

²⁰¹ HR-2020-661-S avsnitt 137-138

²⁰² Anne Myklebust Odland, «Professor i barnerett: – nå må vi ha is i magen», *Fontene.no*, 10. mars 2020 <https://fontene.no/nyheter/professor-i-barnerett-na-ma-vi-ha-is-i-magen-6.47.685320.e6b32a1025> (lest 3. juni 2020)

anser det som det beste for barnet å få vokse opp hos sine biologiske foreldre er målet med samværene å muliggjøre gjenforening.²⁰³ Jo raskere man tilrettelegger for samvær, jo større sannsynlighet er det for at tilbakeføring vil bli mulig. Professor og dekan ved det juridiske fakultet UiB Karl Harald Søvig tror at «å ha tilbakeføring som siktemål straks barna har flyttet i fosterhjem, kan gi utrygge oppvekstvilkår».²⁰⁴ Små barn som havner i fosterhjem kan ofte ha sin primære tilknytning til fosterforeldrene.²⁰⁵ En konstant pågående prosess med samvær og vurdering av tilbakeføring vil kunne være en påkjenning for barnet da det skaper usikkerhet vedrørende fremtiden.²⁰⁶ Barn trenger tilknytning og stabilitet fra tidlig alder for å kunne utvikle seg normalt.²⁰⁷ I tilfeller hvor barnevernet tidlig ser at fosterhjems plasseringen vil bli varig kan det diskuteres hva som er best for barnet isolert sett. Her kan det argumenteres for at avgjørelser basert på et utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp ville medført større grad av stabilitet og trygghet for barnet. Basert på de nyeste avgjørelsene fra EMD ville det trolig ikke vært i overensstemmelse med foreldrenes rett til familieliv etter EMK å gi dette prinsippet forrang fremfor det biologiske prinsipp.

Samvær skal vurderes konkret ut fra barnets beste i hvert tilfelle.²⁰⁸ Det kan ikke fastsettes noen generell norm for samvær. Høyesterett har gitt uttrykk for at det kreves spesielle og sterke grunner for å kunne forlate målet om gjenforening og fastsette samvær kun med mål om at barnet skal kjenne sine røtter.²⁰⁹ Dersom det ikke foreligger tilstrekkelige grunner til å forlate målet om gjenforening er poenget med samværet å styrke relasjonen mellom barnet og de biologiske foreldrene for at en tilbakeføring skal kunne skje så fort forholdene tillater det.²¹⁰ Dette stiller krav både til samværenes hyppighet og kvalitet.²¹¹ Selv når barnevernet har valgt å forlate målet om gjenforening har samvær en egenverdi for barnet. Den nye målsetningen kan således ikke alene begrunne at samværet bortfaller helt.²¹²

Det kan virke som EMD mener at barn må tåle noe ubehag i forbindelse med samvær for i fremtiden å kunne nyte godt av at familiebandene blir opprettholdt og at dette vil være det

²⁰³ HR-2020-662-S avsnitt 137

²⁰⁴ Søvig (2020)

²⁰⁵ Rt. 2015 s. 110 avsnitt 62

²⁰⁶ Stang og Baugerud (2018) s. 23; HR-2018-1720-A avsnitt 63

²⁰⁷ NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling

²⁰⁸ HR-2020-661-S avsnitt 125; HR-2020-662-S avsnitt 137

²⁰⁹ HR-2020-662-S avsnitt 128

²¹⁰ HR-2020-662-S avsnitt 116, 128, 140

²¹¹ HR-2020-661-S avsnitt 133

²¹² HR-2020-661-S avsnitt 134; HR-2020-662-S avsnitt 137

beste for barnet på sikt. Først når samværet vurderes til å være en «urimelig belastning»²¹³ for barnet kan det begrenses uten at dette vil utgjøre et uforholdsmessig inngrep overfor foreldrene. Det eksisterer ikke noe minstekrav til samvær, men Høyesterett utdyper terskelen ved å si at det skal gis «så mye samvær som mulig uten å tilsidesette hensynet til barnets beste».²¹⁴ Foreldrene har ikke i kraft av sin rett til familieliv krav på å få iverksatt tiltak som skader barnets helse eller utvikling.²¹⁵ Samværet kan derfor begrenses når foreldrene mangler samværskompetanse eller det er nødvendig av hensyn til barnets behov for stabilitet og kontinuitet i omsorgen.²¹⁶

Om alt samvær under terskelen for «urimelig belastning» er til barnets beste er kontroversielt og noen vil hevde at EMD her tar for mye hensyn til foreldrene ved at barn som skal vokse opp i fosterhjem kan bli påtvunget uønsket samvær med biologiske foreldre. I noen tilfeller vil imidlertid også samværsnektelse være negativt. I et tenkt eksempel er mor alene og uten nettverk. Fordi mor får en alvorlig somatisk sykdom blir omsorgsovertakelse nødvendig når barnet er lite. Selv om det er sannsynlig at moren ikke vil kunne ta seg av barnet i overskuelig fremtid vil det være synd for mor og barn om samværet skulle blitt avskåret helt. I et annet tenkt tilfelle har far utøvd vold mot barnet, noe som har resultert i fengselsstraff. Er det da til barnets fordel å måtte ha samvær med far i etterkant av soning?

Hva gjelder foreldrenes rett til familieliv kan det stilles spørsmålstegn ved hvor mange sjanser de skal få på bekostning av barnet. Det kan argumenteres for at moren i Strand Lobben-saken hadde fått mulighet til å knytte seg til barnet på egne premisser på familiesenteret. Dette var en mulighet hun valgte bort. Også i tilfeller hvor vold er grunnen til omsorgsovertakelse kan det argumenteres for at foreldrene har forspilt sin mulighet til å ha et familieliv med barnet. Professor Sandberg skrev i sin kommentarartikkel at det kan bli utfordrende å skulle fastsette terskelen for hva som vil være en urimelig belastning uten at dette går utover barnets beste. Følgelig vil barnet måtte tåle en belastning helt opp til terskelen for hva som er urimelig.²¹⁷

Søvig stiller i sin kommentar til dommene spørsmål ved om «EMD her pålegger barn en for stor belastning». EMD mener at samvær skal beskytte, styrke og utvikle familiebåndene

²¹³ HR-2020-662-S avsnitt 129

²¹⁴ HR-2020-662-S avsnitt 134

²¹⁵ *Strand Lobben and others v. Norway* (GC) no. 37283/13 avsnitt 207

²¹⁶ HR-2020-662-S avsnitt 129

²¹⁷ Sandberg (2020) s. 8

mellom barnet og foreldrene. I følge Søvig er de to sistnevnte målene urealistiske.²¹⁸ Stang har uttalt at «hensynet til barnets eget ønske, barnets egen interesse av og behov for kontakt og formålet med samværene bør få en mer synlig plass i barnets beste-vurderinger, såfremt ikke samværene kan skade barnets helse og utvikling».²¹⁹ Høyesterett har som regel lagt stor vekt på barnets reaksjoner før og etter samvær.²²⁰

EMDs føringer for praksis er imidlertid klare og i HR-2020-662-S valgte Høyesterett å oppjustere samværet fra fire til åtte ganger per år. Dette kan tyde på at Høyesterett mener at barnevernet fremover må legge til rette for hyppigere samvær enn det som har vært praksis tidligere. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har varslet at det skal komme en veileder for fastsettelse av samvær i nær fremtid.²²¹

I etterkant av domfellelsen i Adele Johansen-saken i 1996 gikk antallet tvangsadopsjoner ned samtidig som antallet barn i fosterhjem økte. Enkelte hevdet at dette hadde sammenheng med dommen fra EMD.²²² Stang mener at det også nå foreligger en risiko for at man blir «engstelig for å gjøre feil i forhold til menneskerettighetene, og at man tar avgjørelser som ikke er til barnets beste».²²³

²¹⁸ Søvig (2020)

²¹⁹ Anne Myklebust Odland, «Professor i barnerett: – nå må vi ha is i magen», *Fontene.no*, 10. mars 2020 <https://fontene.no/nyheter/professor-i-barnerett--na-ma-vi-ha-is-i-magen-6.47.685320.e6b32a1025> (lest 3. juni 2020)

²²⁰ For eksempel *Abdi Ibrahim v. Norway* (J) no. 15379/16

²²¹ Anne Myklebust Odland, «Professor i barnerett: – nå må vi ha is i magen», *Fontene.no*, 10. mars 2020 <https://fontene.no/nyheter/professor-i-barnerett--na-ma-vi-ha-is-i-magen-6.47.685320.e6b32a1025>

²²² Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven s. 30

²²³ Anne Myklebust Odland, «Professor i barnerett: – nå må vi ha is i magen», *Fontene.no*, 10. mars 2020 <https://fontene.no/nyheter/professor-i-barnerett--na-ma-vi-ha-is-i-magen-6.47.685320.e6b32a1025> (lest 3. juni 2020)

7 Konklusjon

Vi har sett at barnets beste blir plassert på begge sider av interesseavveiningen både av EMD og av Høyesterett. Det biologiske prinsipp er fortsatt utgangspunktet for vurderingen av adopsjonsspørsmålet. I mange saker vurderes det som det beste for barnet å opprettholde kontakt med sine biologiske foreldre selv om gjenforening er uaktuelt. Det kreves tungtveiende argumenter for å kunne fravike det biologiske prinsipp og kutte familiebåndene ved adopsjon.

Å vokse opp under ustabile og utrygge rammer i en biologisk familie med svak fungering er ikke ideelt. Samtidig viser forskning at det kan være krevende å vokse opp i fosterhjem. På den annen side er det for få tvangsadopsjoner i Norge og dermed for svak evidens til å kunne si noe om hvordan det går med barn som adopteres med tvang. I hver sak må det foretas en konkret vurdering av relevante momenter og en avveining av interesser. Hva som er barnets beste er kontroversielt. Det handler om å finne den beste løsningen for hvert enkelt barn.

Ifølge professor Bendiksen la Høyesterett i Rt. 2007 s. 561 mindre vekt på det biologiske prinsipp enn det som var blitt gjort i tidligere saker.²²⁴ Dette kan skyldes styrkingen av barnet som selvstendig rettighetshaver i norsk rett. Det er mulig at dette har ført til et mindre fokus på foreldrenes behov i alvorlige adopsjonssaker. Rettskildene underbygger påstanden om at vi i en periode har beveget oss noe bort fra et sterkt biologisk prinsipp. Med hyppigere samvær mellom barn og foreldre med mål om gjenforening etter omsorgsovertakelse, og et krav om en mer synlig avveining av barnets og foreldrenes interesser i begrunnelsen for adopsjonsavgjørelsen, kan det se ut som at det biologiske prinsipp nå styrkes noe for at norsk barnevernpraksis skal være i overensstemmelse med EMK. Høyesteretts storkammer har imidlertid presisert at norske fylkesnemnder og domstoler skal fortsette å ha barnet i fokus ved vurderingen adopsjonsspørsmålet. Det biologiske prinsipp står sterkt, men ikke så sterkt at gjenforeningsmålet veier tyngre enn barnets beste.

²²⁴ Lindboe (2012) s. 133; Bendiksen (2008) s. 193

8 Kilderegister

Lover

Grunnloven	Lov 17 mai 1814 Kongerikes Norges Grunnlov (Grl)
Domstolloven	Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene
Barnelova (barneloven)	Lov 08 april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (bl.)
Barnevernloven	Lov 17 juni 1992 nr. 100 om barneverntjenester (bvl.)
Menneskerettsloven	Lov 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
Adopsjonsloven	Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon

Forarbeider

Ot.prp. nr. 44 (1991-92)	Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)
Ot.prp. nr. 69 (2008-2009)	Om lov om endringer i barnevernloven
Prop. 106 L (2012-2013)	Endringer i barnevernloven

Prop. 88 L (2016-2017)	Lov om adopsjon (adopsjonsloven)
NOU 2009: 21	Adopsjon - til barnets beste En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon
NOU 2012: 5	Om bedre beskyttelse av barns utvikling Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet
NOU 2014: 9	Ny adopsjonslov
NOU 2016: 16	Ny barnevernlov Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse
Innst. O. nr. 80 (1991-92)	Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven)
Innst. 395 L (2012-2013)	Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i barnevernloven
Innst. 186 S (2013-2014)	Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV

Norske rettsavgjørelser

Høyesterettspraksis

Rt. 2007 s. 561

Rt. 2015 s. 110

Rt. 2015 s. 1107

HR-2018-1720-A

HR-2019-1272-A

HR-2020-661-S

HR-2020-662-S

HR-2020-663-S

Underrettspraksis

TNNNN-2011-207059 (Drammen tingrett)

LF-2018-189917 (Frostating lagmannsrett)

Internasjonale rettskilder

EMK

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. november 1950. (Den europeiske menneskerettskonvensjon)

BK

Convention on the Rights of the Child, 20. november 1989. (FNs konvensjon om barnets rettigheter – barnekonvensjonen)

Generell kommentar nr. 14.

FNs komité for barns rettigheter: Generell kommentar nr. 14 (2013): Barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1), 29. mai 2013, CRC/C/GC/14

EMD-avgjørelser

<i>Tyrer v. United Kingdom</i> (J)	Klagenummer 5856/72, [25. april 1978]
<i>Johansen v. Norway</i> (J)	Klagenummer 17383/90, [7. august 1996] (Adele Johansen mot Norge)
<i>Aune v. Norway</i> (J)	Klagenummer 52502/07, [28. oktober 2010] (Aune mot Norge)
<i>Strand Lobben and others v. Norway</i> (J)	Klagenummer 37283/13, [30. november 2017] (kammeravgjørelsen)
<i>Mohamed Hasan v. Norway</i> (J)	Klagenummer 27496/15 [26. april 2018] (Mohamed Hasan mot Norge)
<i>Strand Lobben and others v. Norway</i> (GC)	Klagenummer 37283/13, [10. september 2019] (Strand Lobben mot Norge)
<i>Abdi Ibrahim v. Norway</i> (J)	Klagenummer 15379/16, [17. desember 2019] (Abdi Ibrahim mot Norge)
<i>Pedersen and others v. Norway</i> (J)	Klagenummer 39710/15, [10. mars 2020] (Pedersen mot Norge)

Litteratur

Bøker

- Aall, Jørgen *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4 utg., Fagbokforlaget, 2016.
- Bendiksen, Lena Renate *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer – foreldreansvar og adopsjon*, 1 utg., Vigmostad & Bjørke AS, 2008.
- Høstmælingen, Njål., Kjørholt, Elin Saga., Sandberg, Kirsten (red.) *Barnekonvensjonen barns rettigheter i Norge*. 3 utg., Universitetsforlaget, 2016.
- Lindboe, Knut *Barnevernrett*, 6 utg., Universitetsforlaget, 2012.
- Monsen, Erik *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, 1 utg., Cappelen Damm Akademisk, 2012.
- Nygaard, Nils *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2 utg., Universitetsforlaget, 2004.

Artikler

- Haugli, Trude «Kommentar til Høyesteretts kjennelse om hensynet til barnets beste og barns rett til å bli hørt», *Juridika.no*, 15. januar 2020
- Köhler-Olsen, Julia «EMD: Strand Lobben med flere mot Norge – betydningen for norsk barnevern», *Tidsskrift for velferdsforskning*, årgang 22, nr. 4 (2019) s. 341-346

- Lindboe, Knut «Om beviskravet i barnevernssaker»,
Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål nr. 3 (2007) s. 177. Gyldendal Akademisk
- Sandberg, Kirsten «Kirsten Sandbergs kommentar til Høyesteretts storkammeravgjørelser om barnevern etter EMDs dommer mot Norge»,
Juridika ekspertkommentar, 15. april 2020
<https://juridika.no/innsikt/Kommentar-til-Høyesteretts-storkammeravgjørelser-om-barnevern-etter-EMDs-dommer-mot-Norge> (lest 3. juni 2020)
- Søvig, Karl Harald «Strand Lobben mot Norge – noen refleksjoner», *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, årgang 17, nr. 4 (2019). s. 345-352
- Søvig, Karl Harald «Kommentar til høstens barnevernssaker mot Norge», *Juridika ekspertkommentar*, 09. januar 2020
<https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-høstens-barnevernssaker-mot-norge> (lest 3. juni 2020)

Rapporter

Elisabeth Gording Stang og Gunn-Astrid Baugerud, «Samvær etter omsorgsovertakelse. En barnefaglig og juridisk utredning», OsloMet Rapport 2018 nr. 10

Norsk lovkommentar

Anine Kierulf, Norsk Lovkommentar: Grunnloven, note 239B, Rettsdata.no (lest 24.5.20)

Anine Kierulf, Norsk lovkommentar: Grunnloven, note 239G, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Anine Kierulf, Norsk Lovkommentar: Grunnloven, note 239K, Rettsdata.no (lest 24.5.20)

Njål Høstmælingen og Petter F. Wille, Norsk Lovkommentar: Menneskerettsloven, note 12, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Erik Møse og Jørgen Aall t.o.m. 2005, Ragnar Nordeide f.o.m. 2006, Eirik Bjørge f.o.m. 2015, Norsk Lovkommentar: EMK, note 70, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 204, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 257, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 259, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Merete Havre, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 261, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Julia Köler-Olsen, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 23, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Julia Köler-Olsen, Norsk Lovkommentar: Barnevernloven, note 90, Rettsdata.no (lest 24.5.20)

Asbjørn Strandbakken, Norsk Lovkommentar: Adopsjonsloven, note 7, Rettsdata.no (lest 25.05.20)

Nettsteder

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets nettsider,

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_for_barnevernet/ (lest 24.05.20)

Barneombudets nettsider. <https://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/fns-barnekomite/> (lest 24.05.20)

Regjeringens nettsider <https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/etater-og-virksomheter-under-barne-og-likestillingsdepartementet/fylkesnemndene-for-sosiale-saker/id418110/> (lest 24.05.20)

Barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad, «Redegjørelse for Stortinget om situasjonen i barnevernet», *Regjeringen.no*, 26. mai 2020, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/redegjorelse-for-stortinget-om-situasjonen-i-barnevernet/id2704012/> (lest 3. juni 2020)

Norges institusjon for menneskerettigheter sine nettsider.

<https://www.nhri.no/menneskerettighetene/den-europeiske-menneskerettighetsdomstolen/> (lest 25.05.20)

Line Sveen, «Ekspertutvalg foreslår nytt prinsipp i barnevernet», 06. februar 2012, *UiT.no*, https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=287162 (lest 3. juni 2020)

Daniel Nygård, «Adopsjon gir bedre levekår», *Forskning.no*, 09. februar 2019, <https://forskning.no/barn-og-ungdom-partner-universitetet-i-bergen/adopsjon-gir-bedre-levekar/1291677> av 24.05.20 (lest 3. juni 2020)

Siw Ellen Jakobsen, «Det norske systemet er godt», *Forskning.no*, 05. mars 2020, <https://forskning.no/barn-og-ungdom-velferdsstat/professor-sammenliker-norsk-barnevern-med-andre-land--det-norske-systemet-er-godt/1649387> (lest 3. juni 2020)

Anne Myklebust Odland, «Professor i barnerett: – nå må vi ha is i magen», *Fontene.no*, 10. mars 2020 <https://fontene.no/nyheter/professor-i-barnerett--na-ma-vi-ha-is-i-magen-6.47.685320.e6b32a1025> (lest 3. juni 2020)

Kjetil Kolsrud, «EMD dumper 16 saker på Norge samtidig», *Rettt24*, 10. Juli 2019 <https://rett24.no/articles/emd-dumper-16-saker-pa-norge-samtidig> (lest 3. juni 2020)

Kjetil Kolsrud, «Norge felt i to nye barnevernsaker», *Rettt24*, 10. mars 2020 https://rett24.no/articles/norge-felt-i-to-nye-barnevernsaker?fbclid=IwAR0hOb31Ls_xwWAFud3BRYd76s0bnOFsp0HIFpIUZ8FK1x9IT15wYnLWWB4 (lest 3. juni 2020)

Lene Skogstrøm, «Regjeringen vil anke to norske barnevernssaker inn for storkammeret i Den europeiske menneskerettsdomstol», *Aftenposten*, 26. mai 2020 <https://www.aftenposten.no/norge/i/vQMXvp/regjeringen-vil-anke-to-norske-barnevernssaker-inn-for-storkammeret-i-den-europeiske-menneskerettsdomstol> (lest 3. juni 2020)

Lene Skogstrøm, «Mistillit til norsk barnevern i utlandet: - Norges anseelse kan bli rammet», *Aftenposten*, 22. februar 2019, <https://www.aftenposten.no/norge/i/9m7a11/mistillit-til-norsk-barnevern-i-utlandet-norges-anseelse-kan-bli-rammet> (lest 3. juni 2020)